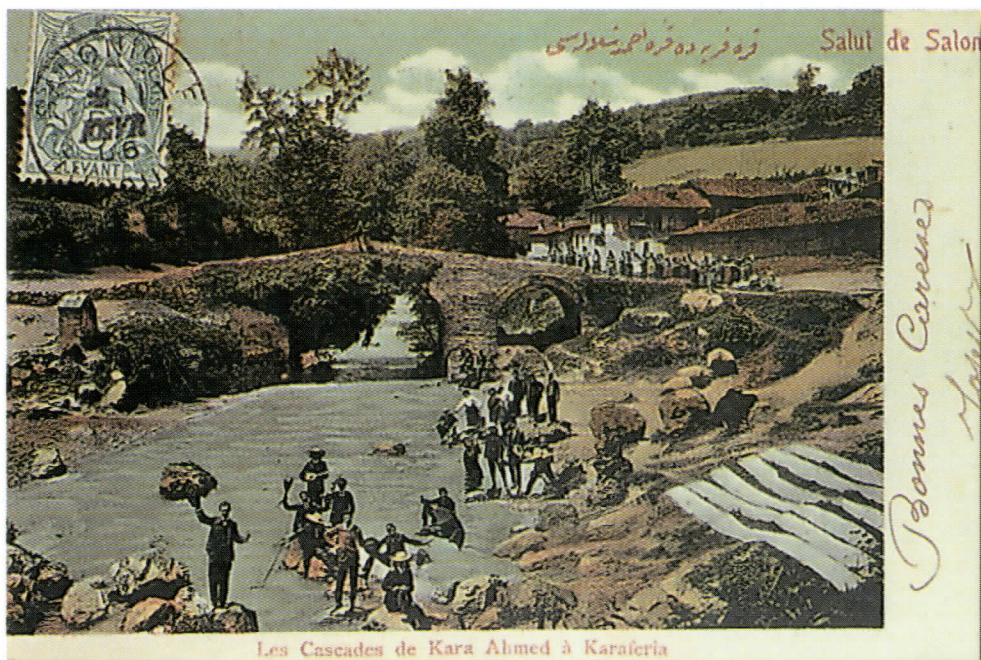

5ο Δημοτικό Σχολείο Βέροιας
Τάξη ΣΤ3

Οι γέφυρες της Βέροιας στις αρχές του 20ου αιώνα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
Μακαρατζής Γεώργιος

Βέροια 2002

Έκδοση με την επιχορήγηση
της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας

94956
AK

Οι γέφυρες της Βέροιας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα

Δ Ω Ρ Ε Α
5^ο Δημοτικό Σχολείο Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ
Αριθμός εισαγωγής 101.961
Ημερομηνία εισαγωγής 12-6-2002
Ταξινόμικός αριθμός 726.5094956

ΤΙΣΒ (Τ)

ΠΛ Τ.Ι.

5^ο ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΒΕΡΟΙΑΣ
ΤΑΞΗ ΣΤ3

Βέροια 2002

Εισαγωγή και επιμέλεια έκδοσης: Μακαράτζης Γεώργιος

Η φωτογραφία του εξωφύλλου είναι από
το φωτογραφικό αρχείο του Καλλιγά Γεράσιμου.

Η έκδοση αυτή έγινε με την επιχορήγηση
της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας

Copyright: (2002)

Μακαρατζής Γεώργιος
Αρχελάου 5
591 00 ΒΕΡΟΙΑ
τηλ. 03310 - 72751
e-mail: geomake@hotmail.com

Επιτρέπεται η μερική ή ολική αναπαραγωγή ή αναμετάδοση με
οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, μέρους ή ολόκληρου του βιβλίου, μόνο μετά
από αναφορά στο βιβλίο.

**αφιερώνεται
σε όλους αυτούς
που για να φτάσουν
στο τέλος του ταξιδιού
ξεπέρασαν
τον εαυτό τους...**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1. Η τοπική ιστορία στο πρωτοβάθμιο σχολείο	
2. Η εργασία μας «Οι γέφυρες της Βέροιας, στις αρχές του 20 ^{ου} αιώνα	
2α. Το θεωρητικό πλαίσιο	
2β. Παιδαγωγικές αρχές	
2γ. Η μέθοδος εργασίας	
B. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΑΣ	12
Γ. ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	18
1. Ιστορικό πλαίσιο	
2. Η αναγκαιότητα δημιουργίας των γεφυριών	
Δ. ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΤΟΥΣ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ	21
1. Η μονότοξη γέφυρα του επαρχιακού δρόμου Βέροιας - Σελίου	
2. Η γέφυρα των Στρατώνων	
3. Η γέφυρα του Φούρναρη	
4. Η γέφυρα της Μπαρμπούτας	
5. Το καφενείο της Μπαρμπούτας	
6. Η γέφυρα της Βασίλισσας Βεργίνας	
7. Η γέφυρα Καραχμέτ ή του Σινάν Μπέη ή της Παναγίας Δεξιάς	
8. Το καφενείο Καραχμέτ	
9. Ο υδρόμυλος στην περιοχή Μουαρίφ	
10. Η γέφυρα του Σταυρού ή του Χατζηκάβουρα	
11. Η πλημμύρα του 1935	
E. Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΙΩΝ	41
ΣΤ. ΟΙ ΧΤΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΙΩΝ	44
1. Τα μπουλούκια	
2. Τα κουδαρίτικα, η μυστική γλώσσα των μαστόρων	
3. Το κόστος των γεφυριών	
4. Οι συνθήκες εργασίας	
5. Η επιστροφή του μπουλουκιού	
Z. ΘΡΥΛΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ	54
H. Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΙΩΝ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ	57
Θ. Η ΓΕΦΥΡΑ ΚΑΡΑΧΜΕΤ Η΄ ΤΟΥ ΣΙΝΑΝ ΜΠΕΗ Η΄ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΔΕΞΙΑΣ ΩΣ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ.	60
I. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	63
K. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : Οι γέφυρες της Βέροιας σήμερα	65

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα τελευταία χρόνια, στα πλαίσια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, σε αρκετά σχολεία – Δημοτικά, Γυμνάσια, Λύκεια – του τόπου μας, της ερατεινής, κατά τον Όμηρο, Ημαθίας, έγιναν αξιόλογες εργασίες σχετικές με αυτόν και με τα μνημεία - δώρα, με τα οποία τον προίκισαν - πολύ πλουσιοπάροχα πράγματι - ο Θεός και οι άνθρωποι.

Ανάμεσα σ' αυτές τις εργασίες έχω τη γνώμη ότι ξεχωριστή θέση κατέχει τούτη, που αυτή τη στιγμή κρατάς, φίλε αναγνώστη, στα χέρια σου, «Οι γέφυρες της Βέροιας, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», γιατί είναι καρπός της απέραντης αγάπης για τη γενέθλια γη των μαθητών και μαθητριών της ΣΤ3 τάξης του Ε' Δημοτικού σχολείου της Βέροιας και του φιλόπονου δασκάλου τους, του κ. Γεωργίου Μακαρατζή. Τα μέρη της εργασίας, που σαν κα-λοδουλεμένα λιθάρια μαστορικά αρμοσμένα την απαρτίζουν είναι τα εξής:

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ. 1. Η τοπική ιστορία στο πρωτοβάθμιο σχολείο, 2. Η εργασία μας «Οι γέφυρες της Βέροιας, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα», 2α. Το θεωρητικό πλαίσιο, 2β. Παιδαγωγικές αρχές, 2γ. Η μέθοδος εργασίας. Β. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΑΣ. Γ. ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ, 1. Ιστορικό πλαίσιο, 2. Η αναγκαιότητα δημιουργίας των γεφυριών. Δ. ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΤΟΥΣ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ, 1. Η μονότοξη γέφυρα του επαρχιακού δρόμου Βέροιας- Σελίου, 2. Η γέφυρα των Στρατώνων, 3. Η γέφυρα του Φούρναρη, 4. Η γέφυρα της Μπαρμπούτας, 5. Το καφενείο της Μπαρμπούτας, 6. Η γέφυρα της Βασίλισσας Βεργίνας, 7. Η γέφυρα Καραχμέτ ή του Σινάν Μπέη ή της Παναγίας Δεξιάς, 8. Το καφενείο Καραχμέτ, 9. Ο υδρόμυλος στην περιοχή Μουαρίφ, 10. Η γέφυρα του Σταυρού ή του Χατζη- κάβουρα, 11. Η πλημμύρα του 1935. Ε. Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΙΩΝ, ΣΤ. ΟΙ ΧΤΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΙΩΝ, 1. Τα μπουλούκια, 2. Τα κουδαρίτικα, η μυστική γλώσσα των μαστόρων, 3. Το κόστος των γεφυριών, 4. Οι συνθήκες εργασίας, 5. Η επιστροφή του μπουλουκιού, Ζ. ΘΥΛΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ. Η. Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΙΩΝ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ. Θ. Η ΓΕΦΥΡΑ ΚΑΡΑΧΜΕΤ Η ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΔΕΞΙΑΣ ΩΣ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ.

Δάσκαλος και μαθητές - μαθήτριες, όπως είχα την ευκαιρία να τους δω από κοντά, εργάστηκαν με μια αξιοθαύμαστη σύμπνοια σαν

πολύβουο ακαταπόνητο μελίσι και το προϊόν μιας τέτοιας συ-
νεργασίας δεν μπορούσε να είναι τίποτε άλλο παρά μέλι και μάλιστα
ποιότητας εκλεκτής, μέλι εαρινών ρόδων...

Θωμάς Γαβριηλίδης
Φιλολόγος - Συγγραφέας

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η τοπική ιστορία στο πρωτοβάθμιο σχολείο

Η συνεχής προσαρμογή και αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης είναι αναμφισβήτητα ο κυριότερος στόχος για κάθε εκπαιδευτικό σύστημα. Σήμερα προτείνονται καινοτομίες, όπως η εισαγωγή της τοπικής ιστορίας στο πρωτοβάθμιο σχολείο. Αυτές οι καινοτομίες στοχεύουν σε ένα σχολείο δημιουργικό, ευχάριστο, βιωματικό, φιλόξενο, κέντρο της ζωής του νέου ανθρώπου, ένα σχολείο που θα είναι ταυτόχρονα ζωή και προετοιμασία για τη ζωή.

Τοπική ιστορία είναι το ιστορικό εκείνο υλικό που βρίσκεται στη γειτονική περιοχή και είναι ήδη γνωστό, οικείο στα παιδιά ή μπορεί να γίνει γνωστό κυρίως ως αποτέλεσμα εργασιών και επιτόπιας έρευνας (Ντούλας Χ.: 1988)

Αντικείμενο της τοπικής ιστορίας είναι η μελέτη μιας ή περισσοτέρων δραστηριοτήτων του ανθρώπου ή του συνόλου αυτών, όπως εκδηλώθηκαν μέσα σε συγκεκριμένο γεωγραφικό πλαίσιο. Στο αντικείμενο της τοπικής ιστορίας υπεισέρχεται ένας δυϊσμός τόπου και ανθρώπων.

Η μελέτη της τοπικής ιστορίας συντελεί κατά πολύ στην κοινωνικοποίηση των παιδιών. Οι προσωπικοί δεσμοί που αναπτύσσουν οι μαθητές-τριες, τόσο με επιζώντες όσο και με τα ιστορικά μνημεία που σχετίζονται με την ιστορία του τόπου τους, τους προσφέρουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν από «πρώτο χέρι» την ιστορία του τόπου τους και τους βοηθούν ν' αποκτήσουν ιστορική συνείδηση.

Η συστηματική μελέτη ιστορικών μνημείων που βρίσκονται στην περιοχή του σχολείου ή στο περιβάλλον που ζουν, συνηθίζει τους μαθητές και τις μαθήτριες στην ερευνητική εργασία, βοηθά στο ν' αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, ν' αναπτύξουν το συναίσθημα ευθύνης και ν' αποκτούν δεξιότητες, όπως: της διάκρισης του σημαντικού από το ασήμαντο, της αξιολόγησης των ιστορικών πηγών και της διατύπωσης ερωτημάτων και παρατηρήσεων.

2. Η εργασία μας «Οι γέφυρες της Βέροιας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα».

2α. Το θεωρητικό πλαίσιο

Αποφασίσαμε να ασχοληθούμε φέτος, για ένα χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών εβδομάδων με το θέμα τοπικής ιστορίας «Οι γέφυρες της Βέροιας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ». Η εργασία αυτή είχε σχεδιασθεί σε θεωρητικό επίπεδο στο μάθημα της Ιστορίας, στο Διδασκαλείο Δ. Γληνός στη Θεσσαλονίκη, με την επιστημονική καθοδήγηση της καθηγήτριας Μαρίας Ρεπούση.

Η δυνατότητα που δίνεται μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση για συστηματική ενασχόληση με τον χώρο που ζούμε, ήταν η ευκαιρία να γίνει η θεωρία πράξη.

Σημαντική βοήθεια στην εργασία αυτή μας έδωσε η εμπειρία που αποκτήσαμε μέσα από δραστηριότητες του προγράμματος ΜΕΛΙΝΑ, τις οποίες εφαρμόσαμε την περυσινή χρονιά.

Η καλλιέργεια συνεργατικής και διαθεματικής προσέγγισης της μάθησης, αλλά και η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, της συλλογικής προσπάθειας και της βιωματικής δράσης του μαθητή μέσα από ανάλογες δραστηριότητες, ήταν οι πρωταρχικοί στόχοι μας. Με αφετηρία τα πραγματικά ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών θελήσαμε να πετύχουμε τον σκοπό μας μέσα από την ανάλογη μέθοδο.

Κατάλληλη θεωρήθηκε η μέθοδος project επειδή:

- α) ευνοεί την ομαδική διδασκαλία και την ενεργητική συμμετοχή όλων των μαθητών,
- β) βασίζεται στην εμπειρία,
- γ) υποστηρίζει την αυτενέργεια των μαθητών,
- δ) ενθαρρύνει τη συνεργασία με συναδέλφους του σχολείου, με τους γονείς των μαθητών αλλά και με μεμονωμένα άτομα και φορείς της πόλης.

Η εργασία μας είχε ως σκοπό να βιώσουν οι μαθητές ένα περιβάλλον δημιουργικό, ευχάριστο και φιλόξενο, μέσα από το οποίο θα είχαν την ευκαιρία να:

- α) διαμορφώσουν μια ισορροπημένη προσωπικότητα,
- β) καλλιεργήσουν μαθησιακές και κοινωνικές δεξιότητες
- γ) αποκτήσουν θετικές στάσεις και αξίες, ώστε να προετοιμαστούν για τη ζωή και

δ) να ενταχθούν δημιουργικά στην κοινωνία σαν υπεύθυνοι πολίτες.

2β. Παιδαγωγικές αρχές

1. Η διδασκαλία τοπικής ιστορίας στηρίζεται στην εμπειρία των μαθητών. Οι μαθητές-τριες πρέπει να έλθουν σε επαφή με το ιστορικό μνημείο, τα τεκμήρια και τις μαρτυρίες που σχετίζονται με αυτό (φωτογραφίες, κείμενα) (Αβδελά Μ.: 1984).

Με τον τρόπο αυτό δίνεται στα παιδιά η αίσθηση του τόπου, μαθαίνουν να «βλέπουν» με ιστορική ματιά όσα τους περιτριγυρίζουν, εξοικειώνονται με το παρελθόν και συνδυάζουν τη δουλειά στην τάξη με την πρακτική εργασία έξω από αυτήν.

2. Η διδασκαλία προϋποθέτει την συμμετοχή όλων των μαθητών και μαθητριών, στηρίζεται στην εμπειρία τους και υποκινεί την αυτενέργειά τους (Παπακωστούλα-Γιανναρά Γ.: 1984).

3. Τα παιδιά εργάζονται όπως οι ιστορικοί, επειδή

- έτσι μαθαίνουν πως έφτασε η Ιστορία σε αυτούς και όχι σαν μια σειρά γεγονότων, τα οποία πρέπει να αποστηθίσουν,
- μαθαίνουν ενεργητικά,
- ικανοποιούνται για αυτά που μαθαίνουν με την εργασία τους,
- χρησιμοποιούν τις πηγές,
- καταπιάνονται με μαρτυρίες,

Έχει υποστηριχθεί από σύγχρονους ερευνητές (όπως ο Henry Pluckrose) ότι ιστορικές έννοιες όπως χρονικότητα, αλλαγή και συνέχεια, αίτιο και αποτέλεσμα, επεξεργασία και χρήση μαρτυριών, μπορούν να διδαχθούν σε παιδιά μικρής ηλικίας, με την προϋπόθεση ότι η διδασκαλία θα σχεδιασθεί κατάλληλα και θα στηρίζεται σε ποικιλία δραστηριοτήτων (Αβδελά Μ.: 1984).

4. Κατά το σχεδιασμό της εργασίας, λαμβάνουμε υπόψη μας πολύ καλά τον χώρο που θέλουμε να εξετάσουμε, τις μορφολογικές ιδιαιτερότητές του και επιχειρούμε να εντάξουμε τα γεγονότα (κοινωνικά, οικονομικά, κ.ά.) σε χρονολογική σειρά (διαδοχή γεγονότων, χρονολογία, αιτιώδεις σχέσεις).

5. Με αφετηρία το οικείο, το προσιτό, το αισθητό οδεύουμε προς το μακρινό, το νοητό. (Ρεπούση Μ.: 2000)

2γ. Η μέθοδος εργασίας

Επιδιώξαμε να ξεκινήσουμε από τα πραγματικά ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών, να προσεγγίσουμε σφαιρικά τη γνώση, και να βοηθήσουμε τους μαθητές να αποκτήσουν δεξιότητες χρήσιμες στην καθημερινή τους ζωή.

Ταξιδέψαμε με τη μηχανή του χρόνου έναν αιώνα πίσω. Ήλθαμε σε επαφή με απομεινάρια της ιστορίας της περιοχής που ζούμε και αναζητήσαμε πληροφορίες, οι οποίες ν' αναφέρονται σε αυτά. Έτσι συγκεντρώσαμε γραπτές μαρτυρίες από βιβλία τοπικών συγγραφέων, από επιστημονικά άρθρα, από λογοτεχνικά βιβλία Ελλήνων και ξένων συγγραφέων και από άρθρα τοπικών εφημερίδων. Καταγράψαμε προφορικές μαρτυρίες με συνεντεύξεις κατοίκων της πόλης. Συγκεντρώσαμε φωτογραφίες εποχής από ιδιωτικές συλλογές, εφημερίδες και περιοδικά. Αξιοποιήσαμε συστηματικά όλες αυτές τις πληροφορίες και γνωρίσαμε τη συναρπαστική ιστορία των γεφυριών της Βέροιας στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Η εργασία μας περιελάμβανε:

- α) επιτόπια έρευνα του μνημείου,
- β) διατύπωση ερωτημάτων και αξιοποίησή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία ,
- γ) χρήση ιστορικών πηγών - πρωτογενών και δευτερογενών- για την απάντηση ερωτημάτων,
- δ) σχεδιασμό και υλοποίηση δραστηριοτήτων ,
- ε) ομαδική εργασία και συνεργασία δασκάλου - μαθητών .

Χρησιμοποιήσαμε θεματικές ενότητες Ιστορίας, Γεωγραφίας, Γλώσσας, Τεχνικών, Φυσικής, Μαθηματικών και Θρησκευτικών και αξιοποιήσαμε ως χώρους εργασίας τη σχολική τάξη, το χώρο του ιστορικού μνημείου, τη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Βέροιας και το Κέντρο Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου Αλεξάνδρειας.

Κατά τη διάρκεια της εργασίας μας είχαμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε καλύτερα τον κ. Μελετίδη Γιάννη και τον Γαβριηλίδη Θωμά, οι οποίοι ζωντάνεψαν για μας την ιστορία των γεφυριών και απάντησαν σε πολλές απορίες και ερωτήματά μας. Γι' αυτό και τους ευχαριστούμε θερμά.

Ακόμη θέλουμε να ευχαριστήσουμε τον διευθυντή μας κ. Λιαπάτη Νικόλαο, ο οποίος πολύ παραστατικά μας περιέγραψε τη σκληρή ζωή των χτιστών και τον κ. Καλλιγά Γεράσιμο, ο οποίος εκτός από την παρουσίαση παλιών φωτογραφιών για τις γέφυρες της Βέροιας

από την πλούσια ιδιωτική συλλογή του, μας έδωσε την άδεια να τις χρησιμοποιήσουμε για την έκδοση αυτού του βιβλίου.

Επίσης ευχαριστούμε τον κ.Κουρουζίδη Χάρη, υπεύθυνο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, για τη συνεργασία του καθώς και όλους τους δασκάλους που μας βοήθησαν στην εργασία μας.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί καρπό των εργασιών των μαθητών και μαθητριών της τάξης. Ο δάσκαλος της τάξης Μακαρατζής Γεώργιος οργάνωσε, επεξεργάστηκε και συμπλήρωσε αυτές τις εργασίες, έτσι ώστε το πρωτογενές αυτό υλικό να μετατραπεί σ' ένα πρωτότυπο πρόγραμμα τοπικής ιστορίας, που παρουσιάζει την ιστορία των γεφυριών της Βέροιας και των γύρω τους κτισμάτων στις αρχές του 20ου αιώνα.

Οι ενότητες αυτού του βιβλίου θα μπορούσαν να ενταχθούν στο αναλυτικό πρόγραμμα του Δημοτικού Σχολείου εμπλουτίζοντας αντίστοιχες θεματικές ενότητες. Θα μπορούσαν ακόμη να γίνουν αφορμή για περαιτέρω έρευνα, για συζήτηση και να αποτελέσουν υλικό για άλλες εργασίες. Τέλος προτείνονται συγκεκριμένες παρεμβάσεις, οι οποίες πιστεύουμε πως θ' αναδείξουν τη μοναδική πέτρινη γέφυρα της πόλης, που έχει διασωθεί, σε μνημείο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Η έκδοση αυτή πραγματοποιείται με την επιχορήγηση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ημαθίας. Από τη θέση αυτή ευχαριστούμε τον Αντινομάρχη κ. Σιδηρόπουλο Ορέστη, που ανταποκρίθηκε στο αίτημά μας για την δημοσιοποίηση αυτής της εργασίας. Θα θέλαμε ακόμη να ευχαριστήσουμε τον κ. Γαβριηλίδη Θωμά, που είχε την καλοσύνη να διαβάσει τα κείμενά μας και να γράψει τον πρόλογο του βιβλίου και την κ. Σιόντα Βάγια, για την φιλολογική επιμέλεια των κειμένων.

Μακαρατζής Γεώργιος
δάσκαλος

B. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΑΣ

(Σημειώσεις από τα ημερολόγια εργασίας των μαθητών – τριών της τάξης).

Από το μάθημα της Ιστορίας πήραμε την αφορμή. Τα παλιά γεφύρια της Βέροιας τράβηξαν την προσοχή μας και αποφασίσαμε ν' ασχοληθούμε μ' αυτά.

Θα δουλεύαμε διαφορετικά απ' ό,τι συνήθως, όπως μας είπε ο δάσκαλός μας, και εμείς είχαμε χαρά και αγωνία μαζί. Ξεκινήσαμε ένα πρωί από το σχολείο για να επισκεφθούμε στην Μπαρμπούτα τα τέσσερα γεφύρια που υπάρχουν εκεί. Χρησιμοποιήσαμε το σχεδιάγραμμα της πόλης μας και το σημειωματάριό μας για να κρατάμε σημειώσεις γι' αυτές. Ιδιαίτερα σταθήκαμε στη γέφυρα Καραχμέτ η οποία είναι η μοναδική καμαρωτή πέτρινη παλιά γέφυρα που σώζεται σήμερα.

Συζητώντας καταλήξαμε ότι θέλαμε να μάθουμε περισσότερα γι' αυτήν. Σκεφθήκαμε να πάμε σε βιβλιοθήκες να πάρουμε πληροφορίες και να καλέσουμε, γράφοντας ένα γράμμα, τον κ. Μελετίδη Γιάννη και τον κ. Γαβριηλίδη Θωμά στην τάξη μας.

Η πρώτη βιβλιοθήκη που επισκεφθήκαμε ήταν το Κέντρο Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου στην Αλεξάνδρεια. Χρησιμοποιήσαμε το λεωφορείο για να πάμε εκεί. Η κυρία Βάσω, που δουλεύει εκεί, μας διάβασε βιβλία σχετικά με τις παλιές γέφυρες. Έπειτα ο δάσκαλός μας μάς διάβασε το τραγούδι για το γεφύρι της Άρτας και κατόπιν έδωσε σε κάθε ομάδα από ένα βιβλίο ενός Βεροιώτη συγγραφέα και μας ζήτησε να εντοπίσουμε σ' αυτό αν υπάρχει κάτι σχετικό με τις παλιές γέφυρες της πόλης μας. Ήταν λίγο δύσκολο, αλλά τελικά τα καταφέραμε.

Η επόμενη βιβλιοθήκη στην οποία δουλέψαμε ήταν η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας. Χωριστήκαμε σε ομάδες. Κάποιοι από μας πήγαν στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές για να βρουν πληροφορίες σχετικά με τα γεφύρια. Οι υπόλοιποι χρησιμοποιήσαμε τα βιβλία. Το προσωπικό της βιβλιοθήκης και ο δάσκαλός μας μάς βοήθησαν στην αναζήτησή μας. Συγκεντρώσαμε υλικό από εγκυκλοπαίδειες, λεξικά και βιβλία για τα γεφύρια. Φωτοτυπήσαμε ό,τι νομίζαμε πως θα μας χρειαστεί και το βάλαμε στο φάκελο υλικού που είχε κάθε ομάδα.

Στην τάξη μας δουλέψαμε με το υλικό που είχαμε συγκεντρώσει.

Μάθαμε πως να εντοπίζουμε τα στοιχεία μιας γραπτής πηγής: συγγραφέα, τίτλο, τόπο έκδοσης, χρονολογία έκδοσης, να τα σημειώνουμε σε καρτέλα και να καταγράφουμε σ' αυτήν τις πληροφορίες που μας είναι απαραίτητες για την εργασία μας.

Το επόμενο βήμα ήταν να συνδυάσουμε πληροφορίες από διαφορετικές πηγές για ένα συγκεκριμένο θέμα και να γράφουμε ένα κείμενο γι' αυτό χρησιμοποιώντας ερωτήσεις από ένα φύλλο εργασίας. Τέλος συνεργαστήκαμε ανά δυο μαθητές-τριες για να παράγουμε το τελικό κείμενο.

Επειδή δυσκολευτήκαμε αρκετά μ' αυτόν τον τρόπο εργασίας, συζητήσαμε όλοι μαζί για το πως μαθαίνουμε. Καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι δεν είναι μόνο το σχολικό βιβλίο που μας δίνει γνώσεις και ότι στην καθημερινή μας ζωή συνδυάζουμε διάφορες πηγές - βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, ηλεκτρονικούς υπολογιστές - καθώς και συζητήσεις που κάνουμε με τους συνανθρώπους μας. Στόχος μας ήταν λοιπόν να χρησιμοποιήσουμε αυτό τον τρόπο μάθησης και στο σχολείο και να μάθουμε να συνεργαζόμαστε μεταξύ μας. Απλά χρειαζόμαστε εξάσκηση για να το καταφέρουμε, γιατί δεν είχαμε συνηθίσει να δουλεύουμε μ' αυτόν τον τρόπο.

Οι τρεις επισκέψεις, των κ.κ. Μελετίδη Γιάννη, Γαβριηλίδη Θωμά και Καλλιγά Γεράσιμου μας βοήθησαν να συγκεντρώσουμε περισσότερο υλικό και να λύσουμε απορίες που είχαμε για τα γεφύρια, τα υλικά, τους χτίστες και τις συνήθειές τους. Βέβαια, τους συγγραφείς κ. Μελετίδη Γιάννη και κ. Γαβριηλίδη Θωμά τους γνωρίζαμε ήδη μέσα από τα βιβλία τους. Όμως η παρουσία τους στην τάξη και η προθυμία τους ν' απαντήσουν στις ερωτήσεις μας ήταν μια σπουδαία εμπειρία για όλους μας.

Από τον κ. Καλλιγά Γεράσιμο πήραμε κάτι διαφορετικό. Μας παρουσίασε παλιές φωτογραφίες των γεφυριών της Βέροιας από το προσωπικό αρχείο του. Πρόβαλε κάθε φωτογραφία σε μια οθόνη και μας έδινε πληροφορίες για το πότε και από ποιους τραβήχτηκε.

Όμως κι εμείς τα παιδιά της τάξης αρχίσαμε να "γεννάμε" ιδέες. Το θέμα της πλημμύρας του 1935, που γκρέμισε τα περισσότερα γεφύρια, γυρνούσε συνέχεια στις κουβέντες μας. Έτσι ένας συμμαθητής μας ήρθε ένα πρωί και μας έδειξε ένα δικό του "κόμικς" με θέμα την πλημμύρα. Ενθουσιαστήκαμε και αποφασίσαμε να δημιουργήσουμε κι εμείς τις δικές μας ιστορίες για το ίδιο θέμα με σκίτσα και λόγια.

Εκτός από συζητήσεις, γράψιμο και διάβασμα συμμετείχαμε και

σε άλλες δραστηριότητες μέσα στην τάξη μας και έξω από αυτήν.
Όπως:

α) Μάθαμε να χρησιμοποιούμε το τοπογραφικό σχεδιάγραμμα της πόλης μας και τη πυξίδα ώστε να εντοπίζουμε τις θέσεις των παλιών γεφυριών, και των γύρω τους κτισμάτων τους. Αποκτήσαμε τη δεξιότητα του να προσανατολιζόμαστε σε κάθε σημείο της πόλης μας με κέντρο αναφοράς το σχολείο μας.

β) Χρησιμοποιήσαμε το γεωμετρικό ανάπτυγμα της γέφυρας και κατασκευάσαμε γεφύρια από χαρτόνι, εφαρμόζοντας στην πράξη τις γνώσεις μας από τα γεωμετρικά σώματα.

γ) Συνεργαστήκαμε και με άλλους δασκάλους του σχολείου μας. Με τον κ. Αγαθαγγελίδη Ηρακλή μάθαμε πως να σκισάρουμε γεφύρια, ενώ με το μουσικό κ. Βαλαβάνη Βασίλη μάθαμε να τραγουδάμε με πολύ κέφι το τραγούδι “Της Άρτας το γεφύρι”.

Τελικά ήταν διασκεδαστικό να χρησιμοποιούμε τόσα πολλά διαφορετικά “μαθήματα” για να ολοκληρώσουμε την εργασία μας.

Πιστεύουμε ότι ήταν πολύ σημαντικό που μάθαμε πως να μαθαίνουμε, πράγμα που μας είναι πολύ χρήσιμο καθημερινά, μέσα και έξω από το σχολείο.

Μοιραστείτε μαζί μας τις γνώσεις που αποκτήσαμε και τις συγκινήσεις που αισθανθήκαμε κατά τη διάρκεια του συναρπαστικού ταξιδιού μας στο χρόνο, που διήρκεσε περισσότερο από τρεις εβδομάδες.

Ο μαθητές και οι μαθήτριες της ΣΤ3 τάξης
Δεκέμβριος 2001 - Ιανουάριος 2002

**Ομαδική εργασία στο παράρτημα του Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου
Αλεξάνδρειας, Δεκέμβριος 2001 (Φωτ. Μακαρατζής Γ.)**

**Αναζήτηση πληροφοριών για τις γέφυρες της Βέροιας στη Δημόσια
Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας, Δεκέμβριος 2001 (Φωτ. Μακαρατζής Γ.)**

Ο κ. Μελετίδης Γιάννης μας μιλά για τις γέφυρες της Βέροιας στην τάξη μας, Δεκέμβριος 2001 (Φωτ. Μακαρατζής Γ.)

Ο κ. Γαβριηλίδης Θωμάς μας παρουσιάζει το βιβλίο του *Η Βέροια στους αιώνες* στην τάξη μας, Ιανουάριος 2002 (Φωτ. Μακαρατζής Γ.)

Η μαθήτρια της τάξης μας Δήμητρα Χρονάκη αφηγείται την ιστορία των γεφυριών της Βέροιας στις αρχές του 20ου αι. σε μαθητές /τριες άλλων τάξεων του σχολείου μας, Ιανουάριος 2002 (Φωτ. Μακαρατζής Γ.)

Ομαδική εργασία στην τάξη, Ιανουάριος 2002 (Φωτ. Μακαρατζής Γ.)

Γ. ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

1. Ιστορικό πλαίσιο

Τα περισσότερα από τα παλιά γεφύρια που συναντάμε σήμερα στην περιοχή της Μακεδονίας, πάνω από 140 στον αριθμό, κατασκευάστηκαν την περίοδο της Τουρκοκρατίας, είτε με χρηματοδότηση των τουρκικών διοικήσεων ως προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό του τότε οδικού δικτύου, είτε με πρωτοβουλίες τοπικών χριστιανικών αυτοδιοικήσεων με τη χρηματοδότηση κάποιου τοπικού ευεργέτη, ως “θεάρεστο έργον” με την υποχρέωση να δοθεί στο γεφύρι το όνομά του..

Κυριότεροι κατασκευαστές αυτών των γεφυριών φέρονται οι φημισμένοι Δυτικομακεδόνες μάστορες γεφυριών, οι οποίοι προέρχονταν από τις περιοχές της Κοζάνης, Γρεβενών και Φλώρινας. Οργανωμένοι σε συντεχνίες, διέσχιζαν πολλές φορές τον γεωγραφικό χώρο της Μακεδονίας κτίζοντας γεφύρια. Είναι οι ονομαστοί «Κουδαρίτες» από τη λέξη «κούδα» που σημαίνει πέτρα. Στην Κεντρική Μακεδονία, τουλάχιστον για τους δυο τελευταίους αιώνες δεν έχουμε μαρτυρία σχετικά με την ύπαρξη γεφυριών για τη διάβαση των μεγάλων ποταμών Αξιού και Αλιάκμονα. Η διάβαση αυτών των ποταμών γινόταν συνήθως με σχεδίες. Σήμερα σώζονται λίγα γεφύρια, τα οποία είναι χτισμένα σε μικρά ποτάμια. Ένα από αυτά είναι στη Βέροια, με την επωνυμία το γεφύρι Καραχμέτ ή του Σινάν Μπέη ή της Παναγίας Δεξιάς.

2. Η αναγκαιότητα δημιουργίας των γεφυριών

Πιστεύουμε ότι η φύση επηρέαζε σε πολύ μεγάλο βαθμό τη ζωή του ανθρώπου στα παλαιότερα χρόνια, όταν μάλιστα η τεχνολογική ανάπτυξη της κοινωνίας στην οποία ζούσε ο άνθρωπος ήταν μικρή και υποτυπώδης. Έτσι η διαμόρφωση του εδάφους καθόριζε σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο που ζούσε. Ένα μεγάλο μέρος της ζωής του ξόδευε ο άνθρωπος για να μειώσει ή και να εξαλείψει αυτήν την επίδραση, με τη μετατροπή μιας άγονης έκτασης σε γόνιμη, ενός ανυδρου τόπου σε ένυδρο.

Το νερό, σημαντικό στοιχείο της ζωής, συγκέντρωνε πάντα γύρω του ανθρώπινους οικισμούς. Οι άνθρωποι θεοποίησαν το ποτάμι που

με το πέρασμά του χαρίζει καρποφορία και βλάστηση, αλλά συγχρόνως φοβούνται την καταστρεπτική του δύναμη.

Προσπαθώντας να υποτάξει ο άνθρωπος τα στοιχεία της φύσης, μετέβαλλε το φυσικό περιβάλλον που ζούσε, βασιζόμενος στην εμπειρία και τη γνώση των άλλων ή όπως έλεγαν και οι ίδιοι οι τεχνίτες, «παθαίνοντας και μαθαίνοντας».

Με αυτή την εμπειρική τεχνογνωσία επιχείρησε ο άνθρωπος να συμφιλιώσει την ύπαρξή του με τη φύση κατασκευάζοντας γεφύρια για την ασφαλή διάβαση ενός ποταμού. Οι συνέπειες βέβαια ήταν πιο εκτεταμένες, αφού βοήθησαν ταυτόχρονα στη γρήγορη μετάδοση της πληροφορίας και την ανάπτυξη εμπορικών και κοινωνικών σχέσεων

Το γεφύρι υπήρξε ανέκαθεν μια πρόκληση για τον άνθρωπο, ειδικά σε ορεινές περιοχές της Ελλάδας, όπου οι μεγάλοι ποταμοί δυσχέραιναν την μετακίνηση των ανθρώπων από τόπο σε τόπο. Τότε το γεφύρι γινόταν βασικός παράγοντας ανάπτυξης, προϋπόθεση ζωής. Με την κατασκευή του προσπαθούσε ο άνθρωπος να καλύψει τα «κενά» της φύσης, να επιτρέψει τον διαβάτη να προχωρήσει, το βοσκό να οδηγήσει ασφαλέστερα το κοπάδι του, το караβάνι να φτάσει πιο εύκολα στον προορισμό του.

Ακόμα η ανάγκη να ενωθούν δυο γειτονίες, σε ένα ενιαίο χωριό, καθιστούσε ακόμα πιο επιτακτική την ανάγκη κτισίματος ενός γεφυριού.

Ο άνθρωπος έπρεπε να τολμήσει να τα βάλει με τη φύση, να τη διορθώσει, να την υποτάξει ανάλογα με τις ανάγκες του. Διαισθανόταν ότι διέπραττε «ύβριν», γι αυτό για να την εξευμενίσει δε δίσταζε να θυσιάσει και αγαπημένα του πρόσωπα, χάριν του κοινωνικού οφέλους, πιστεύοντας ότι παίρνει με το μέρος του το θεϊκό στοιχείο, ή αφιέρωνε το κτίσμα του σε κάποιον Άγιο, λαξεύοντας τη μορφή του πάνω στο γεφύρι.

Υπηρετώντας από τη μια τις ιδιοτροπίες του φυσικού περιβάλλοντος και χρησιμοποιώντας από την άλλη την αστείρευτη εμπειρία και γνώση τους, οι παραδοσιακοί γεφυροποιοί έστησαν μια τεράστια ποικιλία κτισμάτων, βρίσκοντας πάντα την καλύτερη λύση για το φυσικό περιβάλλον, προσέχοντας να μην καταστρέψουν αλλά να δημιουργήσουν, προσαρμόζοντας το σχέδιο της γέφυρας, το ύψος της, το σημείο που θα την έκτιζαν, ώστε να δένει αρμονικά με το περιβάλλον.

Βασική ύλη για το κτίσιμο του γεφυριού ήταν η πέτρα, πράγμα το

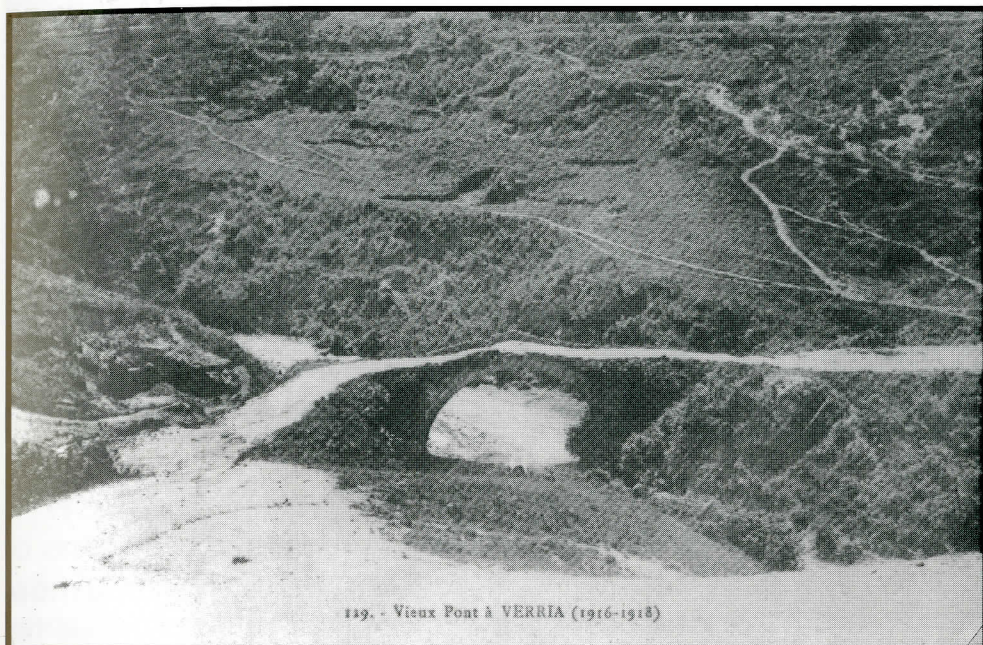
οποίο αποδεικνύει τη στενή σχέση του κτίστη με τη φύση, καθώς «εμείς εδώ πάνω, βλέπεις, από την πέτρα γεννηθήκαμε... Με την πέτρα πορευτήκαμε... και την πέτρα αξιώσαμε... Οι αρμοί ακόμα φέρνουν τ' αχνάρια του μάστορα που τις έπλασε με τα χέρια του, σαν πηλό...», λένε οι μάστορες της Ηπείρου.

Η δημιουργία των γεφυριών σε δύσβατες και απρόσιτες μεριές της πατρίδας μας, άλλαξε αμέσως την εικόνα των περιοχών αυτών, προσφέροντάς τους ευκαιρίες εξέλιξης και προόδου. Μαζί με τα γεφύρια εμφανίστηκαν και άλλα δημιουργήματα όπως οι νερόμυλοι, οι οποίοι λειτουργούσαν με την ενέργεια των ορμητικών νερών, και ήταν εύκολα προσπελάσιμοι από τους πελάτες.

Ακόμα χτίστηκαν δίπλα σε σημαντικές διαβάσεις πανδοχεία, τα λεγόμενα χάνια, προσφέροντας κατάλυμα στον κουρασμένο ταξιδιώτη.

Δ. ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΤΗΣ ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΤΟΥΣ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

1. Η μονότοξη γέφυρα του επαρχιακού δρόμου Βέροιας- Σελίου

Η μονότοξη γέφυρα του δρόμου Βέροιας - Σελίου (Αρχείο Καλλιγά Γερ.)

Πρόκειται για την πρώτη πέτρινη μονότοξη γέφυρα, η οποία παρασύρθηκε από τα ορμητικά νερά του Τριπόταμου κατά την πλημμύρα του 1935. Ήταν ένα πέτρινο, μονότοξο γεφύρι, κτισμένο χαμηλά σε φαράγγι, που στο βάθος του ρέει ο ποταμός Τριπόταμος. Η γέφυρα αυτή κατέρρευσε κατά την πλημμύρα του 1935 εξαιτίας της πίεσης που δέχτηκε στην καμάρα της από τα συγκεντρωμένα στερεά υλικά, τα οποία παρέσυρε ο ποταμός στο διάβα του, σύμφωνα με τον κ.Γαβριηλίδη Θωμά (Γαβριηλίδης Θ.: 1999).

2. Η γέφυρα των Στρατώνων

*Η μονότοξη γέφυρα των στρατώνων,
διακρίνεται ο αείμνηστος συγγραφέας Αλεξιάδης Γιάννης*

Ήταν η πρώτη πέτρινη, μονότοξη-καμαρωτή γέφυρα που συναντούσε ο Τριπόταμος μπαίνοντας στη Βέροια. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχουμε η γέφυρα αυτή βρισκονταν κοντά στη σημερινή γέφυρα που συνδέει τη Βέροια με το συνοικισμό Πανοράματος (Γαβριηλίδης Θ.:1999), ενώ ο συντάκτης της εφημερίδας "ΑΣΤΗΡ" Βέροιας την τοποθετεί "άνω των στρατώνων" (ΑΣΤΗΡ, 12.12.1935).

Στο βιβλίο του Γιάννη Αλεξιάδη *Βεροιώτικα και Θρακιώτικα*, εντοπίσαμε μια φωτογραφία της γέφυρας.

Συγκρίνοντας, από τη φωτογραφία, το ύψος του αείμνηστου Βεροιώτη συγγραφέα με αυτό της γέφυρας, συμπεράναμε πως η γέφυρα αυτή έμοιαζε με τη γέφυρα της Καραχμέτ, αλλά ήταν σαφώς χαμηλότερη.

Κατά την πλημμύρα του 1935 η γέφυρα παρασύρθηκε από τα ορμητικά νερά του Τριπόταμου. Μαζί της παρέσυρε και τον αγωγό του υδραγωγείου της πόλης, ο οποίος στηριζόταν πάνω της, με αποτέλεσμα η πόλη να μείνει χωρίς νερό για ένα διάστημα.

3. Η γέφυρα του Φούρναρη

Η δίτοξη γέφυρα του Φούρναρη. Διακρίνονται το τέμενος του Κωτσή-Μπέη (δεξιά), ο «πύργος» της βασίλισσας Βεργίνας και το Ρολόι (επάνω αριστερά) (Αρχείο Καλλιγά Γερ.)

Η ονομασία “η γέφυρα του Φούρναρη” προέρχεται από το φούρνο, ο οποίος υπήρχε πιο πάνω από τη γέφυρα, πάνω στο δρόμο που οδηγεί προς την πλατεία Ωρολογίου. Αναφέρεται και ως “γέφυρα στο μπατάκι” από το μπατάκι που υπάρχει ακόμη και σήμερα δυτικά της γέφυρας, όπως και “γέφυρα παρά το Κιόσκι” από το ομώνυμο καφενείο-κιόσκι που υπήρχε στην Μπαρμπούτα.

Κοντά στη γέφυρα υπήρχε το τζαμί του Κωτσή-Μπέη, το οποίο ήταν τούρκικο ιεροδιδασκαλείο. Στις αρχές του 20ου αιώνα λειτούργησε για λίγα χρόνια σαν υφαντουργείο και το 1924 αγοράστηκε από τον Αγκινιάδη Χαράλαμπο και χρησιμοποιήθηκε από τότε ως κατοικία.

Μελετώντας φωτογραφίες της γέφυρας, οι οποίες ανήκουν στη συλλογή του κ. Καλλιγά Γεράσιμου, συμπεραίνουμε πως στη γέφυρα αυτή συγκεντρώνονταν τόσο κάτοικοι της πόλης όσο και επισκέπτες από τη Θεσσαλονίκη για να γιορτάσουν την Πρωτομαγιά (βλ. φωτο. σελ.24). Παρατηρώντας την ενδυμασία των επισκεπτών και συνδυάζοντάς την με τις πληροφορίες από γραπτές πηγές συμπεραίνουμε πως η περιοχή αυτή της Μπαρμπούτας ήταν ιδιαίτερα αγαπητή στους Εβραίους της Θεσσαλονίκης, οι οποίοι έναντι μικρού

ποσού ταξίδευαν συχνά από τη Θεσσαλονίκη στη Βέροια.

Η γέφυρα αυτή πρέπει να χτίστηκε μετά τη γέφυρα της Καραχμέτ και πιθανόν ταυτόχρονα με τη γέφυρα του Σταυρού, με την οποία μοιάζει τόσο στο σχήμα όσο και στην τεχνοτροπία.

Δυστυχώς, η όμορφη αυτή γέφυρα καταστράφηκε από την πλημμύρα του ποταμού Τριπόταμου, το Δεκέμβριο του 1935. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχει ο Γαβριηλίδης Θωμάς, “ακούστηκε ένας φοβερός τριγμός και έπειτα όλο εκείνο το γραφικότατο κατασκευάσμα διαλύθηκε εις τα εξων συνετέθη και χάθηκε μέσα στα οργισμένα κύματα του Φέρωνα-Τριπόταμου” (Γαβριηλίδης Θ.: 1999).

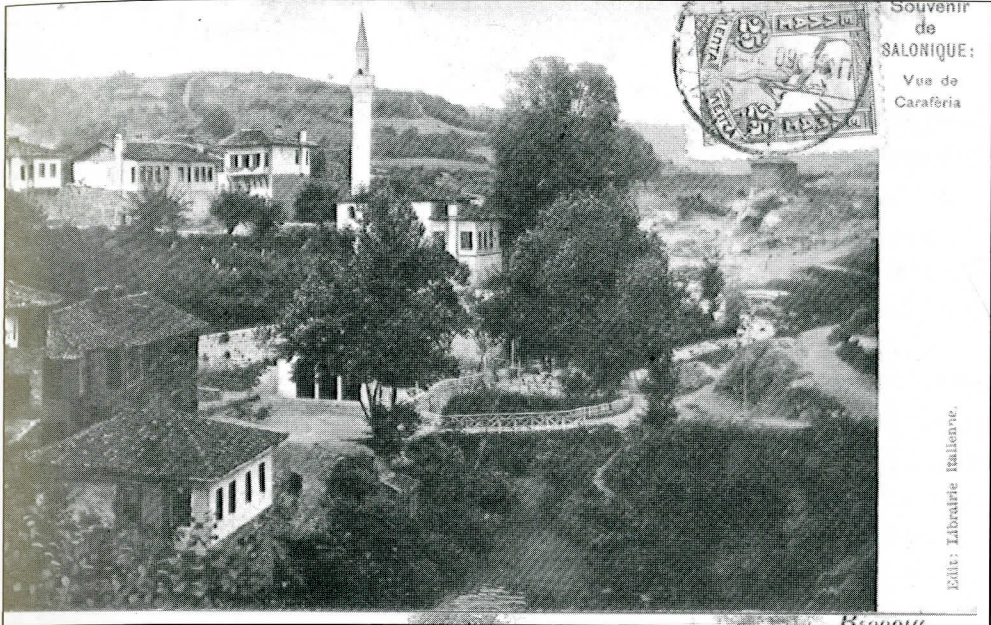
Η σημερινή ονομασία της γέφυρας είναι “γέφυρα του Στρατού”, επειδή στη θέση της πέτρινης γέφυρας τοποθετήθηκε από το στρατό μια σιδερένια η οποία στη συνέχεια αντικαταστάθηκε με τη σημερινή τσιμεντένια γέφυρα. Η γέφυρα αυτή βρίσκεται πολύ κοντά στο σχολείο μας.

Από πληροφορίες που μας δόθηκαν από την Τεχνική Υπηρεσία του Δήμου Βέροιας η σημερινή γέφυρα δημοπρατήθηκε το 1988 με προϋπολογισμό 41.500.000 δρχ. (αρ. μελέτης 27/88). Κατασκευαστής της ορίστηκε ο κ Τζιμηρόπουλος Δημοσθένης, ο οποίος την παρέδωσε το 1990. Η δαπάνη κατασκευής της γέφυρας ανήλθε στο ποσό των 39.243.016 δρχ.

Πρωτομαγιά στη γέφυρα του Φούρναρη (Αρχείο Καλλιγά Γερ.)

4. Η γέφυρα της Μπαρμπούτας

Η γέφυρα της Μπαρμπούτας (Αρχείο Καλλιγά Γερ.)

Η γέφυρα αυτή ήταν ξύλινη και συντρόφευε το εξοχικό κέντρο που υπήρχε εκεί κοντά. Η γέφυρα εμφανίζεται με πολλές μορφές σε ασπρόμαυρες φωτογραφίες και χρωματιστές καρτ-ποστάλ, αποδεικνύοντας την προτίμηση των επισκεπτών γι' αυτήν την περιοχή της Μπαρμπούτας.

Οι αλλαγές της εμφάνισης της γέφυρας αποδεικνύουν τις συχνές ζημιές και φθορές που πάθαινε λόγω των υλικών κατασκευής της.

Καταστράφηκε και αυτή κατά την πλημμύρα του 1935 και στη θέση της χτίστηκε η σημερινήτσιμεντένια γέφυρα.

5. Το καφενείο της Μπαρμπούτας

Ανάμεσα στην εβραϊκή συνοικία και στον Καρσί Μαχαλά και πάνω από την κοίτη του Τριπόταμου, υπήρχε καταχωνιασμένο μέσα σε φυλλωσιές των δέντρων το εξοχικό κέντρο της Μπαρμπούτας. Αγαπητό στέκι των μερακλήδων κατοίκων της Βέροιας, όπως αναφέρει ο Νίκος Σιδηρόπουλος, “ φιλοξενούσε στα πολύ παλιά

χρόνια μπέηδες και απλούς κασαμπαλήδες που ξόδευαν τις ώρες τους παίζοντας ζάρια και φιλοσοφώντας για το μάταιο των εγκόσμιων” (Σιδηρόπουλος Ν.: 1992).

Μπροστά από το κέντρο υπήρχε μια ξύλινη εξέδρα για να προσφέρει περισσότερο χώρο για τους πελάτες. Ο χώρος αυτός μερικές φορές δεν επαρκούσε, επειδή μαζεύονταν πολύς κόσμος. Κοντά στο καφενείο υπήρχε και η φημισμένη πηγαία βρύση της Μπαρμπούτας, όπου κατά την παράδοση “όποιος ξένος έπινε από το νερό της γινόταν γαμπρός Βεροιώτης”. Η πηγή αυτή υπάρχει και σήμερα, μόνο που το νερό της δεν πίνεται επειδή δεν είναι πια καθαρό.

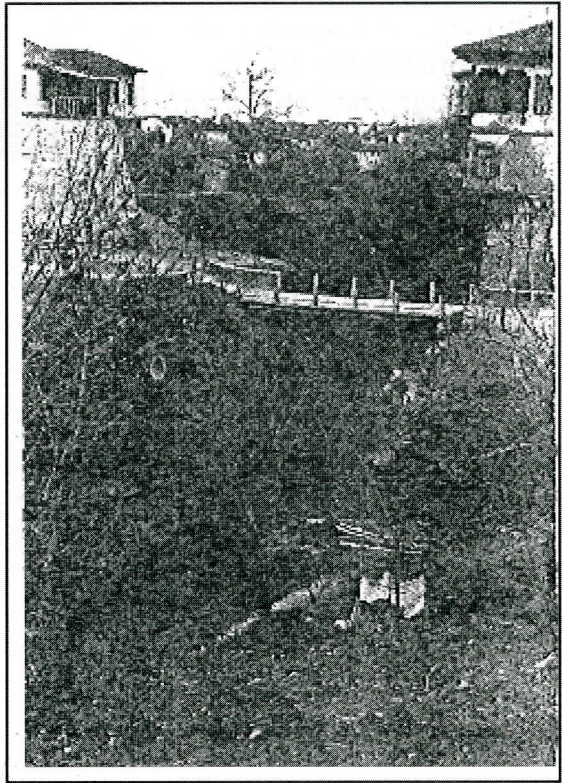
*Το καφενείο στην Μπαρμπούτα
(Αρχείο Καλλιγά Γερ.)*

6. Η γέφυρα της βασίλισσας Βεργίνας

Η γέφυρα αυτή ήταν ξύλινη. Συνέδεε τον εβραϊκό μαχαλά με την περιοχή της Μπαρμπούτας και σύμφωνα με τον Μελετίδη Γιάννη, το βράδυ σηκωνόταν για να κατεβεί με την ανατολή του ηλίου, προφανώς για λόγους προστασίας της εβραϊκής συνοικίας από απρόσκλητους επισκέπτες (Μελετίδης Γ., προφορική μαρτυρία, 2001). Καταστράφηκε και αυτή κατά την πλημμύρα του 1935 και στη θέση της τοποθετήθηκε μια τσιμεντένια γέφυρα που υπάρχει ακόμη και σήμερα.

Η γέφυρα αυτή συνοδεύεται από το θρύλο της βασίλισσας Βεργίνας, ο οποίος σύμφωνα με την παράδοση αναφέρει τα εξής:

“Η Βασίλισσα Βεργίνα είχε δυο παλάτια, ένα στην πόλη, πάνω από τη γέφυρα αυτή και το άλλο στο σημερινό χωριό Βεργίνα. Τα δυο παλάτια επικοινωνούσαν με υπόγειους δρόμους οι οποίοι ξεκινούσαν από τέσσερα σημεία της πόλης. Ο πρώτος ξεκινούσε κάτω από το παλάτι, ο δεύτερος κάτω από την εκκλησία του Αγίου Κηρύκου και Ιουλίτης, ο τρίτος κάτω από την εκκλησία της Παναγίας της Περιβλεπτού και ο τέταρτος κάτω από την εκκλησία της Παναγίας Δεξιάς.

Η γέφυρα της βασίλισσας Βεργίνας

Όταν η βασίλισσα Βεργίνα ήθελε να προσευχηθεί, άνοιγε από το παλάτι της μια πόρτα, κατέβαινε μια σκάλα και περπατούσε από τις υπόγειες στοές προς τις τρεις εκκλησίες. Μαζί της έπαιρνε το παιδί της και μια δούλα. Όταν οι Τούρκοι μπήκαν από την περιοχή “Γιολά Γκελντί”, δηλ. το μέρος από όπου ήρθαν” (Γαβριηλίδης Θωμάς, : 1997) και κατέλαβαν την πόλη, η βασίλισσα Βεργίνα τους έβλεπε από το παλάτι της. Όταν κατάλαβε πως κινδύνευε πήρε το παιδί της, κατέβηκε από το παλάτι και στάθηκε στη μέση της γέφυρας της Μπαρμπούτας. Πριν πέσει στο ποτάμι είπε: ” Όπως γάζει το παιδάκι μου, έτσι να γάζει το ποτάμι. Όπως τρέμει το κορμάκι μου να τρέμει το γεφύρι. Όπως τρέχουν τα ματάκια μου, να τρέχουν κι οι διαβάτες”.

Αυτά είπε και μετά έπεσε στο ποτάμι με το παιδί της και πνίγηκαν.

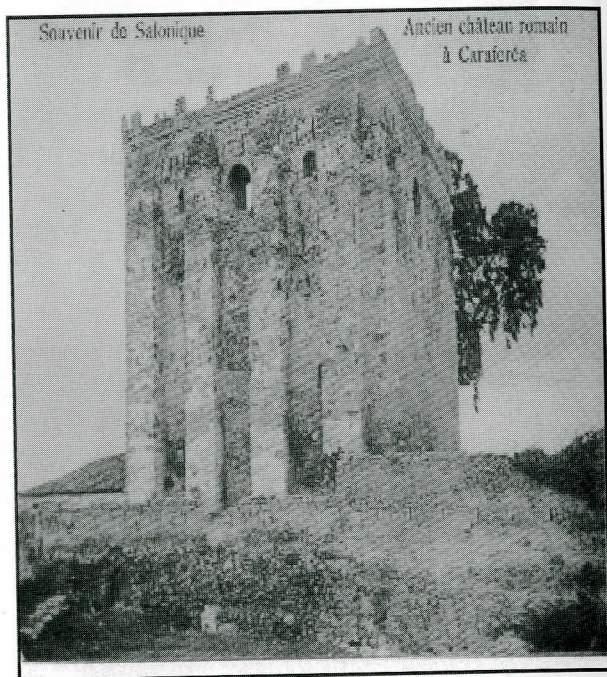
Οι κατάρες της βασίλισσας Βεργίνας μας θυμίζουν τα λόγια της γυναίκας του πρωτομάστορα που έλεγε, όταν θυσιάζονταν για να στεριώσει το γεφύρι.

Σύμφωνα με τον Γαβριηλίδη Θωμά, η βασίλισσα Βεργίνα ήταν πραγματικό πρόσωπο, μια αρχόντισσα που καταγόταν από την ονομαστή οικογένεια των Σουλτάνων Παλαιολόγων. Από βυζαντινές και άλλες πηγές αναφέρεται πως η αρχοντική αυτή οικογένεια υπήρχε από τον 13ο - 14ο αιώνα στη Βέροια και είχε στην κατοχή της κτήματα και στην περιοχή Παλατισίων - Μελίκης. (Γαβριηλίδης Θ.: 1997).

Αντίθετα την ιστορική ύπαρξη της βασίλισσας Βεργίνας δε δέχεται ο ιστορικός συγγραφέας Χιονίδης Γεώργιος, ο οποίος υποστηρίζει πως ο μύθος της είναι μεταγενέστερο δημιούργημα της λαϊκής φαντασίας, η οποία επηρεάστηκε από την ύπαρξη του πύργου (Χιονίδης Γ.: 1970).

Υπολείμματα αυτού του "πύργου" της βα-

σίλισσας Βεργίνας υπάρχουν σήμερα κοντά στη πλατεία Δικαστηρίων (παλαιότερα: πλατεία Ωρολογίου). Σύμφωνα με τον Χριστόδουλο Αναστάσιο αλλά και τον Χιονίδη Γεώργιο, ο πύργος αυτός κατεδαφίστηκε από τους Τούρκους το 1909 και οι πέτρες του χρησιμοποιήθηκαν για την ανέγερση του τουρκικού σχολείου της πόλης, στο οποίο σήμερα στεγάζεται το 3^ο - 14^ο Δημοτικό Σχολείο Βέροιας (Χριστοδούλου Αν.: 1960, Χιονίδης Γ.: 1970.) Κατασκευαστής του πύργου αυτού αναφέρεται ο κράλης της Σερβίας Δουσάν (Χιονίδης Γ.: 1970).

Ο "πύργος" της βασίλισσας Βεργίνας
(Αρχείο Καλλιγά Γερ.)

7. Η γέφυρα Καραχμέτ ή του Σινάν Μπέη ή της Παναγίας Δεξιάς

Η δίτοξη γέφυρα Καραχμέτ σε ευχετήρια κάρτα (Αρχεῖο Καλλιγὰ Γερ.)

Πρόκειται για μια καλά δομημένη μονότοξη γέφυρα. Είναι η μοναδική γέφυρα που άντεξε στα ορμητικά νερά του Τριπόταμου κατά την πλημμύρα του 1935. Το μεγάλο ὕψος της και η στιβαρή κατασκευή της (τα δυο βάρθρα της είναι γερά θεμελιωμένα σε βράχο) ήταν οι λόγοι που, αν και έπαθε μεγάλες ζημιές, η καμάρα της άντεξε και δεν κατέρρευσε.

Μετά την πλημμύρα η γέφυρα επισκευάστηκε και επιστρώθηκε με κανονικό καλντιρίμι, παίρνοντας τη μορφή που έχει ακόμη και σήμερα. Στη γέφυρα προστέθηκαν αριστερά και δεξιά του οδοστρώματος σιδερένια κάγκελα, για την ασφάλεια των διερχομένων.

Είναι η μοναδική γέφυρα για την οποία υπάρχουν ιστορικές πληροφορίες για το έτος κτισίματος και τον κατασκευαστή της. Προέρχονται από τον Τούρκο περιηγητή Εβλιγιά Τσελεμπή, ο οποίος επισκέφθηκε τη Βέροια τον 17ο αἰώνα. Σύμφωνα με αυτόν, η γέφυρα χτίστηκε στις 23-12-1585 ή στις 11-12-1586, στηριζόμενος σε χρονόγραμμα που υπήρχε πάνω στην κεντρική πέτρα της καμάρας

(τουρκική χρονολογία: έτος 994). Μάστορας της γέφυρας μνημονεύεται ο ονομαστός τεχνίτης Σινάν Μπέη, στον οποίο οφείλει και την πρώτη της ονομασία (γέφυρα του Σινάν Μπέη). Είναι αυτός ο τεχνίτης “ ο μεγαλύτερος Τούρκος αρχιτέκτων”, ο οποίος ήταν ελληνικής καταγωγής, Ελληνόπουλο του παιδομαζώματος, που έζησε το 16ο αιώνα (Τσότσος Γ.: 1997) και στον οποίον αποδίδονται τα ωραιότερα τζαμιά της Πόλης του 16ου αιώνα (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ.Ι΄, σελ. 418).

Ο Εβλιγιά Τσελεμπί την αναφέρει ως τη μοναδική γέφυρα που συνάντησε στην πόλη και την χαρακτηρίζει ως “υποδειγματική γέφυρα του Σινάν Μπέη... σαν ένα ουράνιο τόξο ψηλό σαράντα οργιές”(Δημητριάδης Β.: 1973). Γνωρίζουμε πως η οργιά ήταν μονάδα μήκους, ίση με την απόσταση των χεριών τεντωμένων στα πλάγια, (Κριαράς Εμ., Λεξικό της Σύγχρονης Ελληνικής Δημοτικής Γλώσσας, 1995). Υπολογίζοντας το ύψος της γέφυρας κατά τον χαρακτηρισμό του Τσελεμπί, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως ήταν υπερβολικός στην εκτίμησή του καθώς η γέφυρα, σύμφωνα με τον Τσότσο Γεώργιο, έχει ύψος 10μ. από την κοίτη του ποταμού, μήκος 20μ., και πλάτος 2,20μ. (Τσότσος Γ.: 1997).

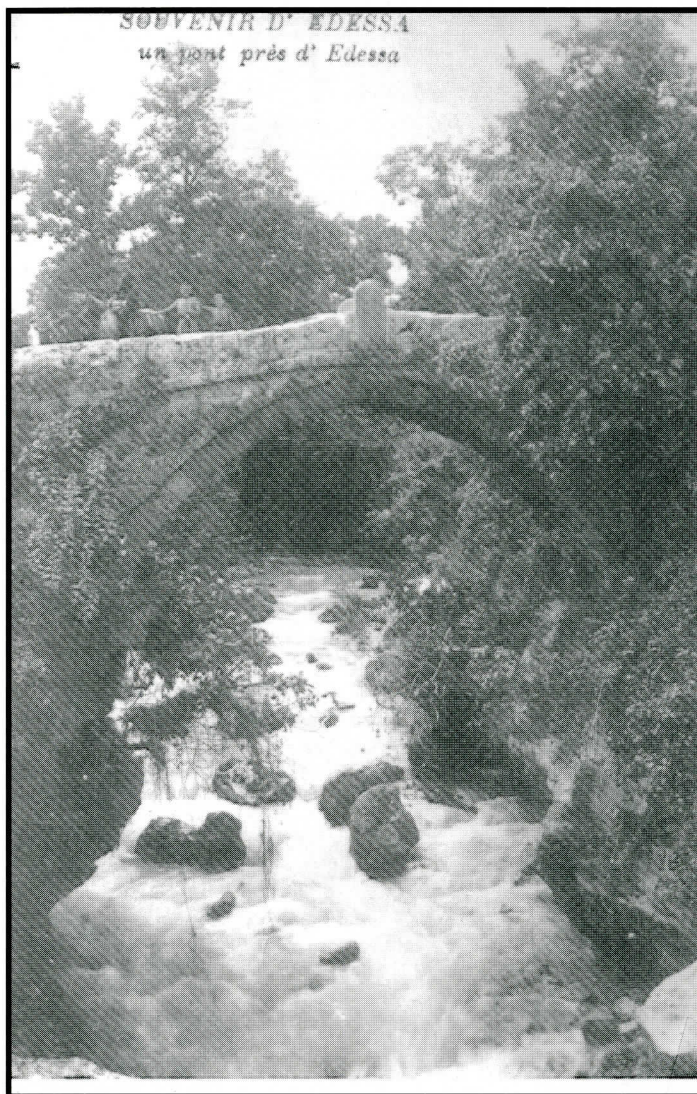
Από τη μαρτυρία του Εβλιγιά Τσελεμπί ότι ήταν η μοναδική γέφυρα στην πόλη, συμπεραίνουμε πως πρέπει να είναι η πρώτη πέτρινη καμαρωτή γέφυρα που κτίστηκε στη Βέροια την εποχή της Τουρκοκρατίας. Η διαπίστωσή μας ενισχύεται από την ιστορική μαρτυρία της απόφασης του Μητροπολίτη Βενέδικτου το 1869, να γίνεται η κατάδυση του Τιμίου Σταυρού από τη γέφυρα αυτή. Οι δυο αυτές μαρτυρίες μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως οι άλλες δυο πέτρινες γέφυρες (του Φούρναρη και του Σταυρού) πρέπει να χτίστηκαν μετά από αυτή την χρονολογία και επομένως είναι μεταγενέστερες της Καραχμέτ.

Την τουρκική της προέλευση μαρτυρά το οξυκόρυφο τόξο της, σημάδι ανατολικής τεχνοτροπίας, (Τσότσος Γ.: 1997, Μαντάς Σπ.: 2000) καθώς και η ονομασία της ως «γέφυρα Καραχμέτ». Για την ονομασία αυτή υπάρχουν διαφορετικές απόψεις. Ο Γαβριηλίδης Θωμάς την αποδίδει σε κάποιον Τούρκο Καρα-Αχμέτ, ιδιοκτήτη του ομώνυμου καφενείου που υπήρχε κοντά στη γέφυρα (Γαβριηλίδης Θ.: 1999), ενώ ο Σβαρνόπουλος Στέλιος στην ανάλυση της ονομασίας σε “καρα- ραχμέτ” που σημαίνει “μαύρη συγχώρεση” (Σβαρνόπουλος Στ.: 1984). Ο Γιάννης Αλεξιάδης δίνει τη δική του μαρτυρία, υποστηρίζοντας πως η ονομασία Καραχμέτ προέρχεται

από τη λέξη “Καρά” που σημαίνει “μαύρος” και το όνομα Αχμέτ, ο οποίος “έσπειρε πλατάνια δίπλα στο ποτάμι, άνοιξε τον τόπο και εκεί περνούσε την ώρα του (Αλεξιάδης Γ.: 1984)

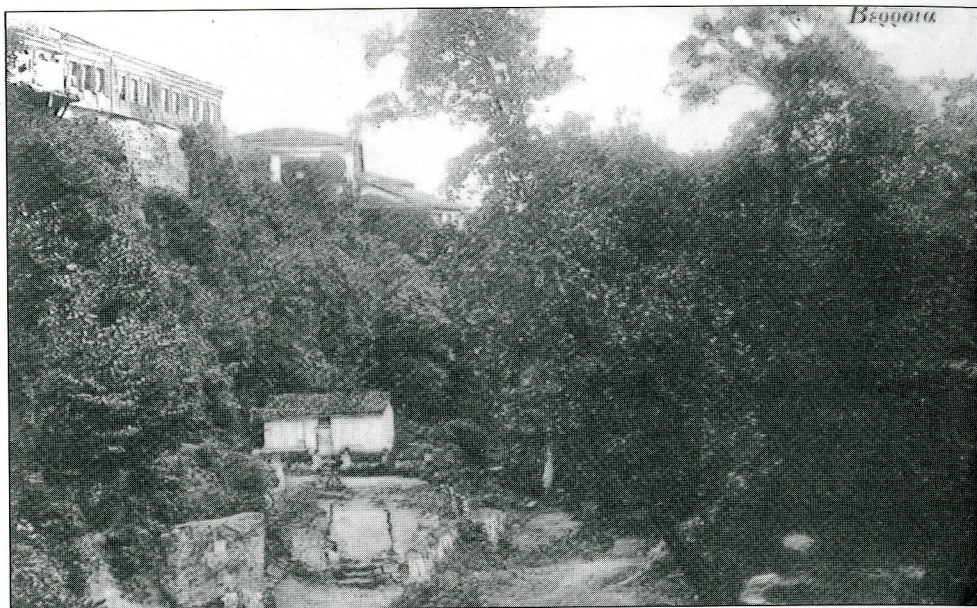
Ο Σιδηρόπουλος Νίκος, αποδίδει την ονομασία της γέφυρας σε κάποιον τιμαριούχο (μπέη ή πασά ή κεχαγιά) (Σιδηρόπουλος Ν.: 1992).

Αναφέρεται και ως “γέφυρα της Παναγίας Δεξιάς” από την ομώνυμη εκκλησία που υπάρχει κοντά στη γέφυρα (Γαβριηλίδης Θ.: 1999).

Η δίτοξη γέφυρα Καραχμέτ. Διακρίνεται η κεντρική πέτρα της καμάρας, “το κλειδί” (Αρχείο Καλλιγά Γερ.)

8. Το καφενείο Καραχμέτ

*Το καφενείο Καραχμέτ .Διακρίνεται κάτω αριστερά η ομώνυμη βρύση
(Αρχείο Καλλιγά Γερ.)*

Ήταν ένα φτωχικό κέντρο αναψυχής το οποίο αρχικά είχε πελάτες Τούρκους κατοίκους της Βέροιας. Από φωτογραφία του που έχουμε τοποθετούμε στην περιοχή της κοίτης του Τριπόταμου, κάτω από την εβραϊκή συναγωγή. Από τη γέφυρα Καραχμέτ ξεκινούσε ένα μικρό δρομάκι το οποίο οδηγούσε στο καφενείο. Στο κέντρο του καφενείου Καραχμέτ ή Καραχμέτη υπήρχαν δυο πανύψηλα πλατάνια και γύρω-γύρω από αυτά υπήρχε ένας πέτρινος τοίχος. Το υπόλοιπο μέρος του καφενείου ήταν ανοικτό, με τραπεζάκια στη σειρά για τους πελάτες. Εκεί σύχναζαν μερακλήδες Βεροιώτες και πέρναγαν την ώρα τους πίνοντας καφέ, γκαζόζα και συνάλκο, προϊόν του φημισμένου στην εποχή του, παγοποιείου του Σαγήρογλου (Αλεξιάδης Γ.: 1995). Το συνάλκο, που έμοιαζε με γκαζόζα, ήταν χρωματιστό, εύγευστο και είχε ευχάριστο άρωμα. Ήταν ακριβότερο από την γκαζόζα κατά μισή δραχμή.

Το καφενείο παρασύρθηκε από τα ορμητικά νερά του ποταμού στην πλημμύρα του 1935.

Κάτω από το καφενείο υπήρχε η ονομαστή πηγαία βρύση Καραχμέτ, την οποία χρησιμοποιούσαν οι κάτοικοι της Βέροιας για

την προμήθεια νερού με στάμνες (Αλεξιάδης Γ.: 1998), έως το 1926, οπότε και κατασκευάστηκε το υδραγωγείο της πόλης, το λεγόμενο Ακ Σουγιού (Ζάχος Στ.: 1979, Αλεξιάδης Γ.: 1984).

Η βρύση αυτή, σύμφωνα με τον παραπάνω συγγραφέα δεν παρασύρθηκε στην πλημμύρα του 1935. Αντίθετη άποψη έχει ο Γαβριηλίδης Θωμάς, ο οποίος αναφέρει πως η βρύση Καραχμέτ παρασύρθηκε μαζί με το ομώνυμο εξοχικό κέντρο (Γαβριηλίδης Θ.:1999). Σήμερα υποθέτουμε πως είτε έχει στερέψει, είτε σκεπάστηκε από τα χόρτα και τα χώματα. Ελπίζουμε σε μια γενναία απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της πόλης μας για την ανάδειξη της πηγαίας βρύσης και την επαναχρησιμοποίησή της από τους κατοίκους της πόλης.

*Η μεταφορά νερού με τις στάμνες από τη βρύση Καραχμέτ
(Αρχείο Καλλιγά Γερ.)*

9. Ο υδρόμυλος στην περιοχή Μουαρίφ

Ο νερόμυλος στην περιοχή Μουαρίφ (Αρχείο Καλλιγά Γερ.)

Ο υδρόμυλος αυτός υπήρχε νότια της γέφυρας του Σταυρού και πολύ κοντά σε αυτήν, όπως φαίνεται στη φωτογραφία. Από μαρτυρίες κατοίκων της Βέροιας αναφέρεται πως ανήκε στην οικογένεια Ντουφόπουλου.

Ο υδρόμυλος εκμεταλλευόταν την ορμή των νερών του ποταμού για τη λειτουργία του και εξυπηρετούσε τις ανάγκες των κατοίκων της γύρω περιοχής για το άλεσμα των σιτηρών.

Το όνομα "μουαρίφ" είναι τούρκικο και προέρχεται από το ομώνυμο τούρκικο εξοχικό κέντρο Μουαρίφ, που υπήρχε πάνω από τη γέφυρα του Σταυρού, στη θέση όπου σήμερα είναι το κέντρο διασκέδασης, δίπλα στο κτίριο της Δ.Ε.Η.

Στο κέντρο αυτό προσφέρονταν καφεδάκι, λουκούμι, βανίλια και φυσικά γκαζόζα (Αλεξιάδης Γ.: 1984).

Η λέξη "μουαρίφ" ερμηνεύεται ως "γνώριμος" από το "μα-ρούφ" και ως γνωριμία από το "μου-αρεφέ" (Γαβριηλίδης Θ.: 1999).

Ο υδρόμυλος είχε την τύχη των περισσότερων κτισμάτων που βρίσκονταν στην κοίτη του Τριπόταμου κατά την πλημμύρα του 1935.

10. Η γέφυρα του Σταυρού ή του Χατζηκάβουρα

Η δίτοξη γέφυρα του Σταυρού. (Αρχείο Καλλιγά Γερ.)

Βρίσκονταν τριάντα μέτρα περίπου νότια της σημερινής τσιμεντένιας γέφυρας, κάτω από το σημερινό κτίριο της Δ.Ε.Η. Ήταν όμοια στο σχήμα με τη γέφυρα του Φούρναρη, χτισμένη με πωρόλιθο. Είχε δυο τόξα, ένα μεγάλο και ένα μικρό και ήταν στρωμένη με καλντιρίμι (στενό οδόστρωμα). Το περιτοίχισμά της ήταν από πελεκητή πέτρα. Από τα γραπτά και οπτικά ντοκουμέντα που υπάρχουν συμπεραίνουμε πως ήταν στενά συνδεδεμένη με τις θρησκευτικές εκδηλώσεις των χριστιανών κατοίκων της Βέροιας, καθώς εκεί γιορτάζονταν τα Θεοφάνια, έθιμο το οποίο διατηρείται ακόμη και σήμερα (Μελετίδης Γ.: 1995, Γαβριηλίδης Θ.: 1999, Αλεξιάδης Γ.: 1984, Χριστοδούλου Αν.: 1960).

Ήταν μια ψηλή, αγέρωχη καμαρωτή γέφυρα, λίγο επικλινής στα άκρα, φαρδιά, με το οδόστρωμά της στρωμένο με πέτρες ή πλάκες (καλντερίμι) και με περιτοίχισμα ψηλό και σταθερό, χοντρή στις βάσεις και λεπτότερη στη μεγάλη κεντρική καμάρα της.

Εξυπηρετούσε τις ανάγκες των κατοίκων για τη μετακίνησή τους προς τη Νάουσα, Έδεσσα, Γιαννιτσά καθώς και προς τα Ματζίρικα,

το Καρσί Μαχαλά, την Παναγία Δοβρά, το Κωστοχώρι και τη Φυτειά.
Κατά την πλημμύρα του 1935, η γέφυρα παρασύρθηκε από τα ορμητικά νερά του ποταμού. Στη θέση της τοποθετήθηκε πρόχειρα μια ξύλινη για να αποκατασταθεί η επικοινωνία με τις παραπάνω περιοχές. Η "προσωρινή" αυτή λύση κράτησε μέχρι τη δεκαετία του 1970, οπότε και αντικαταστάθηκε από τη σημερινή τσιμεντένια γέφυρα.

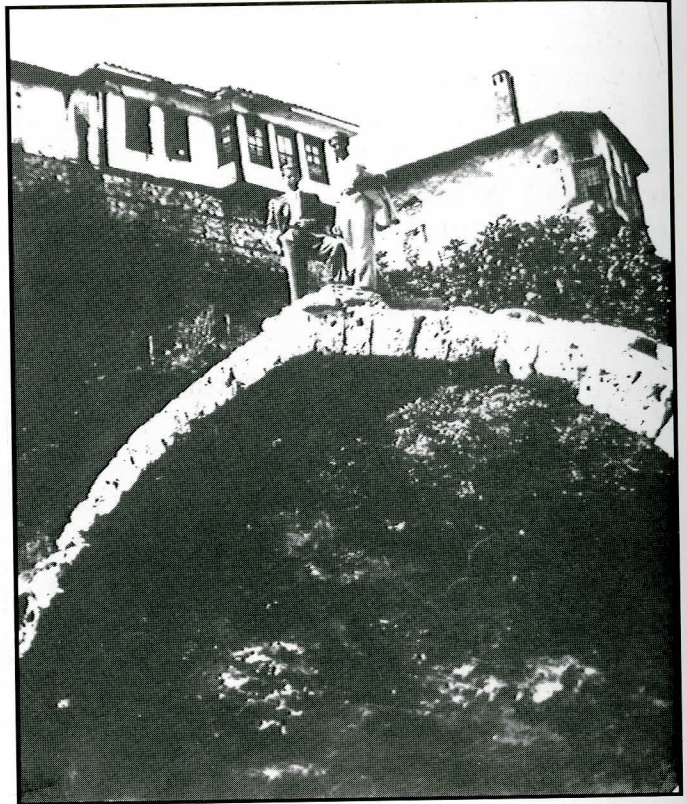
Η ξύλινη γέφυρα που αντικατέστησε την πέτρινη γέφυρα του Σταυρού μετά την πλημμύρα του 1935

Ο Γαβριηλίδης Θωμάς στο βιβλίο του *Η Βέροια στους αιώνες* σημειώνει πως η μεγάλη έκταση της καταστροφής από την πλημμύρα στην περιοχή της Μπαρμπούτας, οφειλόταν στο ότι τα νερά παρέσυραν στο δρόμο τους στερεά υλικά (κορμούς δέντρων, σκουπίδια κ.ά.), τα οποία φράκαραν στις καμάρες των γεφυριών, με συνέπεια αυτές να δεχτούν μεγαλύτερη πίεση και να καταρρεύσουν. Ο ισχυρισμός του Γαβριηλίδη Θωμά πρέπει να είναι σωστός διότι το φράξιμο της καμάρας, από ξύλα και άλλα στέρεα υλικά, αναφέρεται ως αιτία κατάρρευσης ενός γεφυριού (Μαντάς Σπ.: 1984). Ακόμη αναφέρεται πως η στιβαρότητα της κατασκευής μιας γέφυρας αποδεικνύεται από το αν θα πέσει από αυτή την αιτία ή όχι.

Για την αντιμετώπιση των έκτακτων αναγκών που παρουσιάστηκαν λόγω των καταστροφών της πλημμύρας, αποφασίστηκε να γίνει έρρανος με σκοπό να μαζευτούν χρήματα για την ανακούφιση των θυμάτων της πλημμύρας.

Στην επιτροπή που συγκροτήθηκε, συμμετείχαν ο Ι. Σπυριδωνίδης διευθυντής Εθνικής Τράπεζας, ο Ι. Χατζηγεωργίου διευθυντής Τράπεζας Ελλάδος κ.ά. (Χριστοδούλου Αν.: 1960).

Για την προσωρινή στέγαση των αστέγων χρησιμοποιήθηκε ως κατάλυμα το Γυμνάσιο και το 1ο Δημοτικό Σχολείο Βέροιας και τους

Η γέφυρα Καραχμέτ είναι η μοναδική που άντεξε στην καταστροφική πλημμύρα το Δεκέμβρη του 1935. Στη φωτογραφία βλέπουμε την καμάρα της γέφυρας, μετά την πλημμύρα.

χορηγήθηκαν τρόφιμα.

Από το σημερινό αντινομάρχη του Ν. Ημαθίας κ. Σιδηρόπουλο Ορέστη έχουμε μια σημαντική, προφορική μαρτυρία:

“Ήμουν πιτσιρίκος αλλά θυμάμαι την ημέρα εκείνη σαν να ήταν χτες. Είχε χιονίσει τις προηγούμενες μέρες. Πολύ χιόνι. Και ξαφνικά ο καιρός άλλαξε. Σταμάτησαν τα χιόνια και άρχισε η βροχή. Έβρεχε και η θερμοκρασία ανέβηκε. Τα χιόνια έλειψαν απότομα και τα νερά πλημμύρισαν τον τόπο. Μέσα σε λίγες ώρες το ποτάμι είχε πλημμυρίσει. Εμείς το βλέπαμε από το παράθυρο του σπιτιού μας, το οποίο ήταν πάνω από τη γέφυρα Καραχμέτ. Ξαφνικά βλέπουμε τα νερά να σκεπάζουν τη γέφυρα.

Θυμάμαι πως όταν σκοτεινίασε ήρθαν με φανούς θυέλλης οι αρχές του τόπου στο σπίτι μας και από εκεί βλέπανε το νερό που ανέβαινε. Μας είπαν να ετοιμαστούμε να φύγουμε μήπως και το νερό φτάσει μέχρι το σπίτι μας. Ευτυχώς δεν έφτασε.

Το πρωί όταν είχε σταματήσει η βροχή το νερό είχε φτάσει πολύ ψηλά. Ξαφνικά βλέπουμε πως πάει η γέφυρα! Το νερό κατέβασε κούτσουρα και αυτά πηγαίνανε και χτυπούσανε πάνω στη γέφυρα και την παρέσυραν όλη εκτός από την καμάρα της. Εκείνη έμεινε. Εμείς τότε βρήκαμε τη χαρά μας. Ποιο ήταν το παιχνίδι μας; Να ανεβαίνουμε πάνω στην καμάρα και να βλέπουμε κάτω το ποτάμι. Έτσι και γλιστρούσαμε θα σκοτωνόμασταν. Αλλά εμείς ξεπερνιόμασταν ποιος θα περάσει πιο γρήγορα. Ήμασταν 4 και 5 χρονών παιδιά, τόσο μας έκοβε, που λένε.

Στο διάστημα που έμεινε η γέφυρα μόνο με την καμάρα της εμείς βρήκαμε έναν τρόπο να βγάζουμε το μεροκάματό μας. Λέγαμε στους ηλικιωμένους, οι οποίοι ήθελαν να περάσουν πάνω από την καμάρα κουβαλώντας πράγματα: «Δώσε μου μπάρμπα μια δραχμή να περάσω εγώ τα πράγματα απέναντι» (Σιδηρόπουλος Ορέστης, 2002).

Επίσης από την Ευδοξία Τσιαρτάνη, κάτοικο Βέροιας, έχουμε μια άλλη προφορική μαρτυρία για την πλημμύρα του 1935:

“Το ποτάμι του Τριπόταμου φούσκωνε και οι κάτοικοι της πόλης δεν είχαν πάρει ακόμη χαμπάρι τι γινόταν. Μια γυναίκα κατέβηκε στο ποτάμι θέλοντας να πλύνει τα ρούχα. Γεμίζοντας το καζάνι νερό όπου θα το ζέσταινε για να πλύνει ρούχα, είδε ξαφνικά το ποτάμι να έρχεται κατά πάνω της. Η άτυχη γυναίκα δεν πρόλαβε να φύγει και την πήρε σβάρνα το ποτάμι όπως και το καζάνι. Το νερό καταφέρνοντας να τους παρασύρει και τους δυο μπόρεσε κι έβαλε τη γυναίκα μέσα στο καζάνι. Το νερό παρασέρνοντας το καζάνι που

είχε τη γυναίκα μέσα του έφτασε στη γέφυρα του Σταυρού, όπου εκεί υπήρχαν κάτι τσαλιά. Η γυναίκα κρατήθηκε από ένα κλαδί κι έτσι σώθηκε” (Ευδοξία Τσιαρτάνη, 2002).

Η πλημμύρα του 1935 ξεχάστηκε γρήγορα εξαιτίας των βουλευτικών εκλογών της 26ης Ιανουαρίου του 1936. Εντύπωση μας προκάλεσε το γεγονός πως στα επόμενα φύλλα της εφημερίδας δεν αναφέρεται αν πάρθηκαν μέτρα από τις τοπικές αρχές για την αποκατάσταση των ζημιών, για την ανακούφιση των πλημμυροπαθών καθώς και για τον καθαρισμό της κοίτης του Τριπόταμου, ώστε να μην επαναληφθεί η πλημμύρα. Η αμέλεια αυτή της δημοτικής αρχής προκάλεσε την δεύτερη πλημμύρα του 1979, προξενώντας αυτή τη φορά μικρότερες υλικές καταστροφές από εκείνη του 1935. Από την παρατήρηση της σημερινής κατάστασης της κοίτης του Τριπόταμου συμπεραίνουμε πως οι δυο πλημμύρες δεν προβλημάτισαν όσο θα έπρεπε τις αρχές της πόλης, ούτε και το γεγονός της κατάρρευσης τμήματος του δρόμου κοντά στη γέφυρα της Βασίλισσας Βεργίνας, που συνέβη πριν από λίγα χρόνια.

Ε. Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΙΩΝ

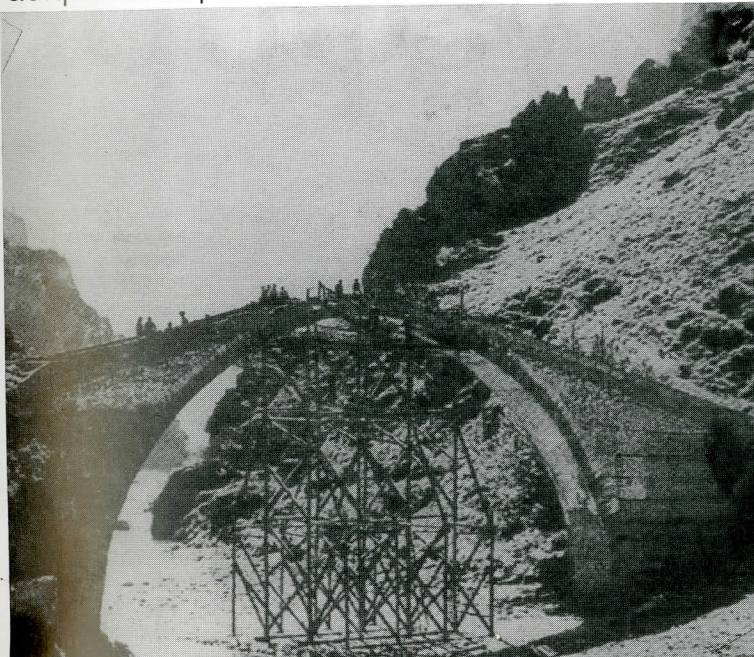
Όταν συγκέντρωναν τα χρήματα οι χωρικοί για την κατασκευή της γέφυρας καλούσαν τους μαστόρους που διέθεταν δικά τους μπουλούκια και τους ανακοίνωναν την πρόθεσή τους. Αυτοί έπρεπε να υποβάλλουν συγκεκριμένο σχέδιο με τη μορφή του γεφυριού καθώς και τη χρηματική απαίτησή τους.

Μόλις “έκλεινε” η συμφωνία με το μάστορα, άρχιζε η προετοιμασία.

Πρώτα επιλέγονταν προσεκτικά η θέση του γεφυριού με κριτήρια τη θέση του δρόμου που έπρεπε να διασχίσει το ποτάμι, το σταθερό έδαφος θεμελίωσης - κατά το δυνατόν βραχώδες -, το στενότερο πέρασμα του ποταμού (στο μέρος της κοίτης με το μικρότερο πλάτος) και το σημείο του ποταμού με το μικρότερο βάθος.

Μετά την εκλογή της θέσης του γεφυριού, γίνονταν η σχεδίαση του από τον αρχιμάστορα, ο οποίος είχε και την ευθύνη της επιλογής και μεταφοράς των υλικών που απαιτούνταν για το κτίσιμο, συνήθως από τη γύρω περιοχή.

Η βασική πρώτη ύλη ήταν ο σχιστόλιθος (ασβεστόλιθοι) και ο ψαμμόλιθος, ενώ το υλικό που τοποθετούνταν ανάμεσα στις πέτρες ήταν μίγμα από τριμμένο κεραμίδι, σβησμένο ασβέστη, ελαφρόπετρα, χώμα, νερό και ξερά χόρτα. Για να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα του μίγματος πρόσθεταν μαλλί ζώων και ασπράδια αυγών.

*Η στήριξη της
καμάρας με
σκαλωσιές. Εδώ
η γέφυρα της
Κόνιτσας στον
Αίωο επισκευά-
ζεται μετά από
την μερική
καταστροφή της
από τον υπο-
χωρούντα
τουρκικό στρατό,
το 1913
(Καθημερινή,
ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ,
13-2-2000)*

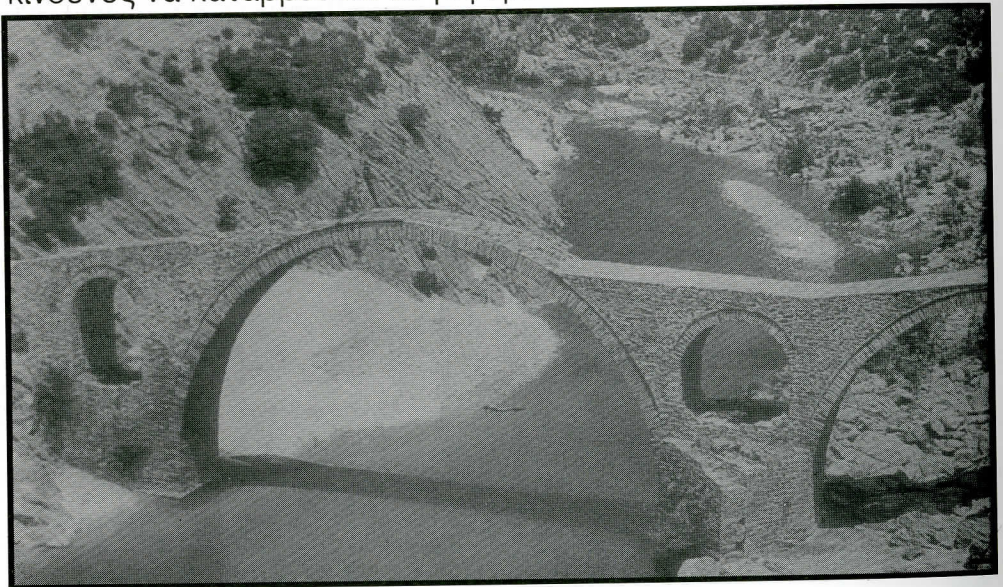
Αφού καθορίζονταν ο αριθμός και το σχήμα των λίθων, στη συνέχεια τους πελεκούσαν και τους έδιναν το τελικό τους σχήμα με τα τσόκια (σφυριά) και τα μυστριά. Με τα γκοβάτια κουβαλούσαν τη λάσπη.

Πρώτα κτίζονταν τα θεμέλια, κατόπιν στήνονταν οι ξύλινες σκαλωσιές για τις καμάρες.

Το χτίσιμο του γεφυριού ξεκινούσε ταυτόχρονα και από τις δυο μεριές. Η κάθε πέτρα τοποθετούνταν πάνω και λίγο πιο έξω από την άλλη, έτσι ώστε το βάρος να εξασκείται προς τα άκρα, προς τις βάσεις του τόξου.

Οι δυο ομάδες δουλεύοντας προχωρούσαν συγχρόνως προς την κορυφή του τόξου όπου τοποθετούσαν τη μεσαία πέτρα της καμάρας, το «κλειδί». Αυτή η πέτρα πιστεύεται πως κρατούσε ολόκληρο το γεφύρι και πως αν αφαιρούνταν το γεφύρι θα έπεφτε. Από αυτό συμπεραίνουμε πως η στατικότητα του γεφυριού εξασφαλιζόταν εμπειρικά και εξαρτιόνταν περισσότερο από την τέχνη του μάστορα και όχι τόσο από τα υλικά που χρησιμοποιούνταν για το χτίσιμο.

Για να ανακουφίσουν το γεφύρι από την πίεση των νερών του ποταμού, δημιουργούσαν ανοίγματα στα πλαϊνά της καμάρας, τις λεγόμενες ψευτοκαμάρες. Όταν ανέβαινε η στάθμη του νερού, περνούσε ένα μέρος του μέσα από αυτές και έτσι μειώνονταν ο κίνδυνος να καταρρεύσει το γεφύρι.

Η γέφυρα στον ποταμό Κόψανθο (Θράκη). Διακρίνονται οι δυο ψευτοκαμάρες και κάτω από αυτές οι κόγχες (Αρχείο Τσότσου Γ.)

Για την αντιμετώπιση των πλευρικών πιέσεων των νερών του ποταμού κατασκευάζονταν στο κάτω μέρος της κάθε καμάρας προεξοχές (οι λεγόμενες κόγχες) οι οποίες κατεύθυναν τα νερά να περάσουν κάτω από τις καμάρες (Τσότσος Γ., ο.π., σελ.30) και να μην επιτρέψουν τον στροβιλισμό των νερών, ο οποίος ήταν πολύ επικίνδυνος για το γεφύρι (Μαντάς Σπ.: 1984).

Παρατηρώντας φωτογραφίες των πέτρινων γεφυριών της Βέροιας, συμπεραίνουμε πως οι μάστορες που τα έκτισαν δε φρόντισαν να ενισχύσουν τη στατικότητα των γεφυριών με τις παραπάνω προσθήκες, είτε από άγνοια είτε από σιγουριά για τη σταθερότητα της κατασκευής τους. Δυστυχώς η παράλειψη αυτή απέβη μοιραία για τις γέφυρες, κατά την πλημμύρα του 1935.

Το οδόστρωμα της γέφυρας στρώνονταν συνήθως με πέτρες που σχημάτιζαν λιθόστρωτο καλντερίμι (στενό δρομάκι) για τη διέλευση πεζών και ζώων. Αριστερά και δεξιά του τοποθετούσαν λαξευτές επίπεδες πλάκες, τις λεγόμενες “αρκάδες” (από την τουρκική λέξη “arka” που σημαίνει “ράχη” και “πίσω μέρος”) για να ενισχύσουν την ασφαλή διάβαση του γεφυριού.

Αρκάδες είχαν όλες οι πέτρινες γέφυρες της Βέροιας όπως αποδεικνύεται από παλιές φωτογραφίες τους και οι οποίες μάλλον παρασύρθηκαν από την πλημμύρα του 1935.

Το λιθόστρωτο οδόστρωμα (καλντερίμι) πέτρινης γέφυρας

ΣΤ. ΟΙ ΧΤΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΙΩΝ

1. Τα μπουλούκια

Συνήθως ένα πλήρες μπουλούκι περιελάμβανε 10-12 μαστόρους, 8-10 μαστορόπουλα και γύρω στα 10-15 ζώα (μουλάρια ή γαϊδουράκια). Σπάνια τα μέλη του μπουλουκιού υπερέβαιναν τα 25 άτομα. Ο καταμερισμός της εργασίας ρυθμιζόνταν από τον πρωτομάστορα, ανάλογα με την ειδικότητα που είχε το κάθε μέλος της ομάδας.

Οι μαστορες ονομάζονταν και “κιοπρουλήδες” από την τουρκική λέξη *köprücüler* δηλ. κατασκευαστές γεφυριών (Μουταφτσίεβα Β.: 1990).

Επικεφαλής της ομάδας ήταν ο πρωτομάστορας, ο οποίος βάδιζε πάντα μπροστά (μάστορας: από τη λατινική λέξη *magister*, που σημαίνει “άρχων, επιστάτης, παιδαγωγός”).

Οικογένεια μαστόρων (Κιοπρουλήδες) από τους Χουλιεράδες Ιωαννίνων. Καθίστας, ο Ξακουστός μαστορας Αντώνης Κωνσταντινίδης (Καθημερινή, ένθετο: ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ, 13-2-2000)

Ακολουθούσαν οι μάστορες: πελεκάνοι, χτίστες, μαραγκοί, ασβεστάδες, νταμαρτζήδες και τελευταία τα μαστορόπουλα. Πάνω στα μουλάρια είχαν τα εργαλεία τους : τσοκάνια ή τσόκια, καζμάδες, βελόνια, πηλοφόρια καλέμια...

Ο πρωτομάστορας, οι μάστορες, οι βοηθοί τους και τα μαστορόπουλα αποτελούσαν το γνωστό μπουλούκι (από την τουρκική λέξη βοϊόκ που σημαίνει συντροφιά, τσούρμο). Ήταν γνωστοί και ως ισνάφ ή ενσάφ, οι οποίες στα νεοελληνικά αποδόθηκαν ως σινάφι. Τις συντεχνίες ή σινάφια τις συναντούμε κυρίως στα αστικά κέντρα ενώ τα μπουλούκια στα χωριά.

Κάθε μέλος της ομάδας ειδικεύονταν σε ένα είδος εργασίας. Πολλές φορές όμως βοηθούσαν ο ένας τον άλλο.

Τα μέλη ενός μπουλουκιού (Αρχείο Μαντά Σπ.)

Οι μάστορες δούλευαν κατά ζεύγη, ο ένας από την εσωτερική πλευρά της καμάρας και ο άλλος από την εξωτερική. Ο πρώτος ήταν ο πιο έμπειρος και παλαιότερος χτίστης και ονομάζονταν φατσαδόρος, ενώ ο δεύτερος, πιο νέος και άπειρος, μεσομάστορας.

Οι πελεκάνοι λάξευαν τ' αγκωνάρια (γωνιόλιθους), τα υπέρθυρα τις παραστάδες (θυρώματα) με το σφυρί και το τσόκι. Η δουλειά του πελεκάνου απαιτούσε πολύχρονη πείρα της οικοδομικής τέχνης και κάποια καλλιτεχνική ευαισθησία. Έτσι, τις περισσότερες φορές την ειδικότητα αυτή την ασκούσε ο πρωτομάστορας, ο οποίος γώνιαζε το οικοδόμημα και σκάλιζε στ' αγκωνάρια λουλούδια και

σταυρούς.

Οι λασπιτζήδες έφτιαχναν τη λάσπη σκέτη ή με ασβέστη και εφοδίαζαν με αυτή τους χτίστες.Επιβλέπανε ακόμη τα μαστορόπουλα.

Τα μαστορόπουλα ήταν τελευταία στην ιεραρχική πυραμίδα του μπουλουκιού. Ήταν μικρά παιδιά, ανίψια ή άλλοι συγγενείς των μαστόρων, τα οποία μάθαιναν την τέχνη των χτιστών. Τα μαστορόπουλα λεγόταν ψυχογοιοί και υπερέτες. Προσλαμβάνονταν με μια σύμβαση ανάμεσα στον πρωτομάστορα και στην οικογένεια του παιδιού, το λεγόμενο ρόγιασμα (από τη λατινική λέξη *roga* <*rogare* ελλ. ρόγα = μισθός και ρόγιασμα = μίσθωση).

Σύμφωνα με τη συμφωνία οι υπηρεσίες του παιδιού εκμισθώνονταν από τον πατέρα, τον κηδεμόνα ή τη χήρα μάννα σ' ένα μάστορα με αντάλλαγμα την εκμάθηση της τέχνης και κάποια μικρή αμοιβή.

Τα μαστορόπουλα βοηθούσαν στη δουλειά κουβαλώντας πέτρες, χώμα κι άμμο αλλά κι εκτελώντας αγγαρείες που τους ανέθεταν οι χτίστες. Μετά από δουλειά 8-10 χρόνων γίνονταν χτίστες (Κωνσταντινόπουλος Χρ.: 1983).

Το μπουλούκι αναχωρούσε για τον τόπο εργασίας τον Απρίλη, ανήμερα του Αγίου Γεωργίου και επέστρεφαν το Φθινόπωρο, στη γιορτή του Αγίου Δημητρίου (Μαντάς Σπ.: 1984).

Πολλές φορές το κτίσιμο κρατούσε περισσότερο από δυο χρόνια, οπότε τα μαστορόπουλα έμεναν, όλο αυτό το διάστημα, μακριά από τις οικογένειές τους. Στο ποίημα του Κοτζιούλα Γιώργου *Το μαστορόπουλο* αποδίδεται ο πόνος του αποχωρισμού του από την οικογένεια:

Τον πήραν τον Κολιό
τον πήραν οι μαστόροι,
παιδί απ' το σχολειό
να μάθει πηλοφόρι

Καρδιά πονετική
τον ξέβγαλε με κλάμα:
“Τετράδη , Κυριακή
θα καρτερώ για γράμμα”.

δε σώνει άλλο να ιδεί,
παιδεύεται το μάτι
κρατούσε ένα ραβδί,
το στρώμα του στην πλάτη.

Μας έφυγε ο Κολιός
κι είχε μια τέτοια λύπη
θα'ναι όλοι εδώ τ' Αϊ- Λιος
και μόνο αυτός θα λείπει.

(Κοτζιούλας Γ.: 2001)

Όταν έφτανε η ώρα της μοιρασιάς όλο το μπουλούκι μαζεύονταν γύρω από ένα μάλλινο ύφασμα, το λεγόμενο “σάισμα”, όπου άπλωναν τα χρήματα της αμοιβής για το κτίσιμο του γεφυριού.

Σύμφωνα με την προφορική μαρτυρία της Μαρίας Νιώπα, κατοίκου Βέροιας, έχουμε τις παρακάτω πληροφορίες για το σάισμα.

“Το σάισμα γινότανε από μαλλί γιδίσιο (μαύρο ή άσπρο). Αφού κούρευαν τις κασίκες, έπαιρναν το μαλλί και το περνούσανε από τα χτένια, δίχως να το πλένουνε. Ύστερα το γνέθανε στο τσιτρίκι, το κάνανε μασούρια και όταν ήθελαν να έχει κόκκινο χρώμα το έβαφαν. Κατόπιν το υφαίνανε στον αργαλειό σε μακριές λουρίδες, τις οποίες τις έραβαν ανά τέσσερις ή πέντε ανάλογα με το μέγεθος που ήθελαν να έχουν. Ύστερα το πήγαιναν στο μπατάκι όπου με την κατάλληλη επεξεργασία έκαναν τις ίνες του σφικτές. Όταν στέγγωνε ήταν έτοιμο για χρήση” (Μαρία Νιώπα, 2002).

2. Τα κουδαρίτικα, η μυστική γλώσσα των μαστόρων

Οι μάστορες αναγκάζονταν να ταξιδεύουν σε άγνωστους τόπους, να έρχονται σε επαφή με άγνωστους ανθρώπους, οι οποίοι μιλούσαν γλώσσες που δεν καταλάβαιναν, είχαν ξένες συνήθειες, ήθη και έθιμα και άλλες θρησκείες. Ακόμη είχαν το φόβο του αφεντικού, της διαρροής των μυστικών της τέχνης τους, της άρνησης της πληρωμής τους από κακοπληρωτή νοικοκύρη.

Η έλλειψη ασφάλειας που ένοιωθαν καθώς και η απομόνωσή τους από το κοινωνικό περιβάλλον, τους ανάγκασε να “εφεύρουν” μια νέα γλώσσα, την οποία μόνο αυτοί καταλάβαιναν, τα κουδαρίτικα ή μαστόρκα (από τη λέξη κούδας που σημαίνει χτίστης).

Στην Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, τ. 35, σελ.329, στο λήμμα “κουδαρίτικα”, διαβάζουμε:

“κουδαρίτικα: η συνθηματική γλώσσα των πλανόδιων παραδοσιακών οικοδόμων (κουδαραίων) της Ηπείρου, κυρίως από την Κόνιτσα και τα Τζουμέρκα της Δ.Μακεδονίας, αλλά και της Θεσσαλίας και Στερεάς”.

Σύμφωνα με το Μαντά Σπύρο, τα κουδαρίτικα “πρέπει να πρωτάρχισαν να σκαρώνονται στην Πυρσόγιαννη και τη Βούρμπιανη, τα δυο σημαντικότερα μαστοροχώρια της Ηπείρου (Μαντάς Σπ.: 1984). Ήταν ένα μίγμα από ελληνικές, βλάχικες, τούρκικες, τσιγκάνικες και εβραϊκές λέξεις.

Από τα “κουδαρίτικα” δανείστηκε λέξεις και το τοπικό γλωσσικό ιδίωμα. Έτσι η ονομασία Σέλι προέρχεται από τα κουδαρίτικα «σέλο» που σημαίνει χωριό (Τζαφερόπουλος Απ.: 1969, Σβαρνόπουλος Στ.: 1984).

Στα κουδαρίτικα ο καφές λέγεται «σκρούμπους», όπως επίσης και στο βεροιώτικο γλωσσικό ιδίωμα το καμένο φαγητό λέγεται «σκρούμπους» αλλά και στα βλάχικα η καμένη κλωστή λέγεται «σκρούμπους» (Σβαρνόπουλος Στ.: 1984).

Σημαντική μαρτυρία για τα κουδαρίτικα, έχουμε από τον αείμνηστο βεροιώτη συγγραφέα Σβαρνόπουλο Στέλιο, στο βιβλίο του *Πατριδογνωσία της Βέροιας*.

Σύμφωνα με αυτόν, τα γνωρίσματα της μυστικής αυτής γλώσσας είναι “οι αποβολές φωνηέντων τόσο τελικών όσο και ενδιάμεσα στη λέξη, οι μετατροπές των καταλήξεων από -ος και -ης σε -ους, οι πολλές συνεκφωνήσεις ...”.

Παραθέτουμε ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα από τα κουδαρίτικα, όπως τα αναφέρει ο παραπάνω συγγραφέας:

α. σχετικά με το αφεντικό

- Ο σφέλς' δε μας ξέσυρε τον τσέπο, τί ράπο να του κάνουμε;
= ο νοικοκύρης δεν μας έδωσε λεφτά, τί δουλειά να του κάνουμε;
- ξέφκιασε ο μπαρός = έρχεται το αφεντικό

β. σχετικά με τις συνθήκες εργασίας

- ταμπακίζει και δε φοράμε ράπτο = βρέχει και δεν έχουμε δουλειά.
- παρχαλίζω ζούτο = χτίζω ντουβάρι
- πόσις ματσούκις τράβ'σις σήμερα; = πόσες πήχες έχτισες σήμερα;
- ράξ' τε για μπραχάλα = σηκωθείτε για δουλειά
- μη ξεφλιάς, θα μας τσιλίσ' νε = μη μιλάς θα μας ακούσουν
- να ξεσυρθεί ο λαγός να ραξ ουξιά = να πάει το παιδί να φέρει νερό.

γ. σχετικά με το φαγητό

- τί θα μανέψουμε, κούδα, του μακρύ; = τί θα φάμε μάστορα στο γεύμα;
- θα μανέψουμε ζιούπινα μι κουρκουμβέτι = θα φάμε πίτα με κολοκύθι
- μανεύουμι μάνο, μίχου, νιροπούλια κι τ'ς πρισότερες ντένις πρασνάδια κι φουσκοκοίλια = τρώμε ψωμί, κρέας, κουκιά, ψάρια και τις περισσότερες μέρες λάχανα και φασόλια.

3. Το κόστος των γεφυριών

Οι χτίστες αναλάμβαναν το κτίσιμο μιας γέφυρας συνήθως με τον πήχη (μονάδα μήκους ίση με 64 εκατοστά του μέτρου), αλλά και κατά αποκοπή, δηλαδή με συμφωνία για το τελικό ποσό υπογράφοντας συμβόλαιο (Κωνσταντινόπουλος Χρ.: 1983).

Η τιμή καθορίζονταν από τις διαστάσεις του γεφυριού, το βαθμό δυσκολίας ανέγερσής του, τα υλικά δόμησης, την παροχή τροφής στους μαστόρους, τον ανταγωνισμό άλλων μπουλουκιών, τη φήμη του πρωτομάστορα κ.ά.

Το μεροκάματο ήταν 30 παράδες ή 0,75 γρόσια. Τα μικρά γεφύρια

κόστιζαν από 3.000 έως 10.000 γρόσια ενώ τα μεγάλα γεφύρια κόστιζαν πάνω από 100.000 γρόσια ή 1.000 οθωμανικές λίρες (1 οθωμ. λίρα = 100 γρόσια. Η οθωμανική λίρα καθιερώθηκε σαν επίσημο νόμισμα του τουρκικού κράτους στα τέλη του 17ου αιώνα).

Το κόστος κατασκευής ενός γεφυριού ανελάμβανε συνήθως ένας Τούρκος άρχοντας της περιοχής, όπως ο Αχμέτ Κουρτ Πασάς, ή Έλληνας, όπως ο Αλέξης Μίσιος από το Μονοδέντρι, ακόμη και Μητροπολίτης, όπως ο Βησσαρίωνας από την Πόρτα-Παναγιά των Τρικάλων. Πολύ σπάνια το ανελάμβανε κάποιος έμπορος, όπως ο Αρτινός μπακάλης Γιάννης Θιακογιάννης, ο οποίος χρηματοδότησε το κτίσιμο του φημισμένου γεφυριού της Άρτας.

Πολλές φορές οι χτίστες αναλάμβαναν οι ίδιοι τα έξοδα διατροφής τους “με ούλα τα έξοδα δικά τους”, επειδή το αφεντικό γνώριζε πως η σίτιση των μαστόρων στοίχιζε πολλά καθώς αυτοί “επινοούσαν χίλιους δυο τρόπους για να τρώνε και να πίνουν καλά” (Κωνσταντινόπουλος Χρ.: 1983).

Όταν το αφεντικό ήταν δύστροπος ή κακοπληρωτής, οι μάστορες σκαρφίζονταν ένα σωρό τρόπους για να γλιτώσουν από αυτόν, όπως τη σταδιακή εγκατάλειψη του γιαπιού, το οποίο κανένα άλλο μπουλούκι δεν ανελάμβανε να αποτελειώσει και την πολύωρη διακοπή εργασίας για το μεσημεριανό φαγητό (Μαντάς Σπ.: 1984).

4. Οι συνθήκες εργασίας

Οι συνθήκες εργασίας των χτιστών ήταν πολύ δύσκολες. Δούλευαν από την ανατολή του ήλιου έως τη δύση του, με μόνη διακοπή για το μεσημεριανό φαγητό (Μαντάς Σπ.: 1984, Κωνσταντινόπουλος Χρ.: 1983).

Πριν να ξεκινήσουν το χτίσιμο, φρόντιζαν να βρουν ένα κατάλυμα για να μείνουν. Πολλές φορές κατασκεύαζαν οι ίδιοι μια καλύβα για να μείνουν και να φυλάξουν τα εργαλεία τους.

Αμείλικτος αντίπαλος των μαστόρων ήταν ο χρόνος. Το γεφύρι έπρεπε να στεριώσει πριν έρθει το Φθινόπωρο. Ο συγγραφέας Φακίνος Άρης, στο βιβλίο του *Το όνειρο του πρωτομάστορα Νικήτα* γράφει: “Ο ίδιος ο πρωτομάστορας μαζί με τους βοηθούς του περνούσε ώρες ολόκληρες πάνω στις σκαλωσιές. Δούλευαν χωρίς διακοπή για να προλάβουν να ανεβάσουν τις κολόνες του γεφυριού πάνω από τη στάθμη των νερών πριν έρθει το Φθινόπωρο κι αρχίσει να φουσκώνει ο καταραμένος Ουγιάν” (Φακίνος Α.: 2000).

Ο Ισμαήλ Κανταρέ, στο βιβλίο του *Το γεφύρι με τις τρεις καμάρες* γράφει επίσης για το ίδιο θέμα: “Τις νύχτες που έβρεχε ο πρωτομάστορας και η ομάδα του φορούσαν αδιάβροχα ρούχα και δούλευαν ασταμάτητα για να τελειώσουν το γεφύρι”.

Στις δύσκολες συνθήκες εργασίας τους, έρχονταν να προστεθούν και προβλήματα σχετικά με την υγεία τους καθώς η απλυσιά και η αναλλαγιά ήταν συνηθισμένο φαινόμενο. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω γνωμικό:

“Δε σκιάζομαι την παγωνιά, απόφαση το πήρα,
σκιάζομαι την αναλλαγιά, την κριθαράτη ψείρα”
(Κωνσταντινόπουλος Χρ.: 1983).

Μεγάλο πρόβλημα επίσης ήταν και οι ληστές οι οποίοι παραμόνευαν το μπουλούκι και έπεφταν πάνω τους και έκλεβαν τους κόπους τους. Για να γλυτώσουν απ’ αυτούς, μηχανεύονταν τρόπους απόκρυψής τους, φτάνοντας ακόμη και στην υπερβολή με το να βάζουν τα χρήματα στα αυτιά των γαιϊδάρων! (διήγηση του Λαγκαδινού χτίστη Γιώργη Τσότρα, στον Χρ. Νικήτα Στρατολάτη, εφημ. Νέα Γορτυνία, 1.5.1974).

Πολλοί μάστορες, εξαιτίας της επίπονης και γεμάτης άγχος εργασίας τους πάθαιναν ατυχήματα και έμεναν ανάπηροι ή άφηναν την τελευταία τους πνοή στις σκαλωσιές.

Ο Αλβανός συγγραφέας Ισμαήλ Κανταρέ στο παραπάνω βιβλίο του γράφει: “Πριν το χτίσιμο ο πρωτομάστορας έκτισε μια καλύβα για να μείνει. Κατά το χτίσιμο του γεφυριού, η ομάδα των χτιστών διέτρεξε πολλούς κινδύνους. Μερικοί τεχνίτες έπεσαν στους λάκκους με τον ασβέστη. Άλλοι ακρωτηριάστηκαν από το μαγκάνι και άλλοι παρασύρθηκαν από το ποτάμι. (Κανταρέ Ισμ.: 1989)

Πολλές φορές ο ίδιος ο πρωτομάστορας έπεφτε θύμα στην προσπάθειά του να στεριώσει γεφύρι, όπως ο άτυχος Γιώργος Κολοκύθας, που σκοτώθηκε το 1892 έξω από τον Προυσό της Ευρυτανίας (Μαντάς Σπ.: 2000).

Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις που το γεφύρι έπεφτε αμέσως μετά το τέλος του χτισίματός του, κατά την αφαίρεση της σκαλωσιάς, όπως αναφέρει μια προφορική μαρτυρία ενός κτίστη «... ξεφορτώθηκε το γιοφύρι από τους μαστόρους και πήγε να δει ο Πρωτομάστορας και δυο-τρεις άλλοι, να δούνε κατά πόσο έρχεται εντάξει το κλειδί. Και τότε... τότε σκώθηκε πάνω το γιοφύρι, δεν

ήταν τα καλούπια του καλά, σηκώθηκε πάνω, έφυγε το βάρος και τους πήρε όλους μέσα...» (Μαντάς Σπ.: 2000).

Όταν τελειώνει το χτίσιμο του γεφυριού και στέγγωνε η λάσπη ανάμεσα στις πέτρες, άρχιζε το ξεκαλούπωμα, δηλ. η απομάκρυνση των υποστηριγμάτων της κάθε καμάρας.

Ήταν η πιο κρίσιμη στιγμή. Αφαιρώντας τις σκαλωσιές, οι πέτρες έπεφταν κατά λίγα εκατοστά προς τα κάτω και σφήνωναν μεταξύ τους. Αν το γεφύρι παρέμενε στη θέση του και δεν έπεφτε τότε οι κόποι τους δεν θα πήγαιναν χαμένοι. Το γεφύρι είχε τελειώσει! Η ανακούφιση όλων συνοδεύονταν με χειροκροτήματα και φωνές επιδοκίμασias.

Μετά τον αγιασμό, ο εργοδότης έδινε στα μέλη του μπουλουκιού δώρα, όπως κάλτσες, φανέλες, πουκάμισα. Ακολουθούσε τρικούβερο γλέντι, στο οποίο συμμετείχε όλο το χωριό.

Μια μαρτυρία για την κατασκευή πέτρινου χτίσματος από παραδοσιακούς μαστόρους, είναι αυτή του διευθυντή του σχολείου μας κ.Νικολάου Λιαπάτη.

“Το 1961 ο πατέρας μου έκτισε το πατρικό μας σπίτι, στο Βουλγαρέλι Άρτας. Είναι πέτρινο, διώροφο και καλοχτισμένο. Το έχτισαν μαστόρια από ένα γειτονικό χωριό.

Ο πρωτομάστορας λεγόταν Νταλιάνης. Στο συνεργείο του είχε δυο καλούς τεχνίτες- χτίστες, δυο βοηθούς που έχτιζαν από τη μέσα πλευρά, δυο που πελεκούσαν την πέτρα, δυο εργάτες και δυο λασπιάδες. Πριν ξεκινήσουν την κατασκευή έκαναν μια παράγκα-ξύλινη καλύβα για να μείνουν, να μαγειρεύουν και να τρώνε. Για να χτίσουν το σπίτι χρειάστηκαν έξη μήνες.

Τα υλικά που χρησιμοποίησαν ήταν πέτρες διαλεγμένες (αγκωνάρια, πρέκια κ.λ.π), άμμος, ασβέστης, τσιμέντο και τριμμένο άχυρο.

Στη θεμελίωση του σπιτιού ο πατέρας μου έκοψε έναν κόκορα για να στεριώσει το σπίτι και βάρφηκαν με αίμα τα θεμέλια. Κάλεσε τον παπά κι όλους τους φίλους και συγγενείς για να ευχηθούν. Το χτίσιμό του στοίχισε τότε 36.000 δρχ.

Τα εργαλεία που χρησιμοποιούσαν τότε οι χτίστες ήταν βασικά το σφυρί, που το έλεγαν τσόκι, το μυστρί (μαλάς), το σαούλι (το νήμα της στάθμης), η γωνιάστρα, τα σκεπάρνια, οι τσάπες για τη λάσπη και τα κοπίδια ή καλέμια, για το πελέκημα της πέτρας.

Στη δουλειά τους ήταν πολύ άνετοι.Τραγουδούσαν καλαμπούριζαν, γελούσαν και τα πειράγματα έδιναν και έπαιρναν. Είχαν

τη δική τους γλώσσα “τη μαστορική” και κανένας δεν καταλάβαινε τι έλεγαν” (Λιαπάτης Νίκος, 2002).

5. Η επιστροφή του μπουλουκιού

Όταν τελείωναν με το χτίσιμο του γεφυριού το μπουλούκι γύριζε στο χωριό του. Όταν έφταναν, όλο το χωριό τους υποδεχόταν με χαρά γιατί “ όλο και κάποιοι γάμοι, αρραβώνες, βαφτίσια θα γίνουν, θα γεμίσουν τα σπίτια και τα μαγαζιά λεφτά” (Στρατολάτης Ν.: 1950).

Τα χρήματα και τα δώρα που έφερναν οι μάστορες αξιοποιούνταν για την προίκα της κόρης, για την αποπληρωμή των χρεών και τον εφοδιασμό του νοικοκυριού με τα απαραίτητα. Αφού περνούσαν μερικές μέρες ξεγνοιασιάς και ξεκουράζονταν, άρχιζαν τις συνεννοήσεις για νέα μπουλούκια.

Ζ. ΘΡΥΛΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ

Πολύ συχνά ως αιτία ανέγερσης ενός γεφυριού αναφέρεται το γεγονός του θανάτου ανθρώπου στην προσπάθειά του να περάσει ένα ποτάμι. Πολλοί πλούσιοι Έλληνες ή Τούρκοι, ακόμη και Αρματολοί και Κλέφτες χρηματοδοτούσαν το χτίσιμο γεφυριών, θεωρώντας το θεάρεστο έργο.” Φκιάνουν εκκλησίες, φκιάνουν μοναστήρια, φκιάνουν και πετρογέφυρες για να διαβαίν’ ο κόσμος”, όπως αναφέρει ο Φάνης Παπαϊωάννου. Ένας ακόμη λόγος που χτίζονταν γεφύρια ήταν για να μπορέσει ο Θεός να συγχωρέσει τα αμαρτήματά τους, για να αφήσουν ένα καλό όνομα στη κοινωνία, ακολουθώντας τη συμβουλή του ιερέα του χωριού «γιοφύρια αν θα κτίσετε, θα πάρετε συγχώριο».

Ένα τραγούδι της Σιάτιστας για να τονίσει την αξία των γεφυριών, αναφέρει: “Πραματευτής εδιάβαινε σε μάρμαρο γιοφύρι με τ’ ασημένιο τ’ άλογο και τη χρυσή του σέλα”. Τα γεφύρια ήταν τα κλειδιά των επικοινωνιών για τους Μακεδόνες και Ηπειρώτες εμπόρους και συνέβαλαν κατά πολύ στην οικονομική ανάπτυξη αυτών των περιοχών κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας.

Οι καταρρεύσεις των γεφυριών ήταν συχνές και αποδίδονταν στην κακή κατασκευή τους, στο ακατάλληλο έδαφος θεμελίωσης, στα ορμητικά νερά του ποταμού και σε ανθρώπινες ενέργειες.

Οι λόγοι αυτοί συχνά αποδίδονταν σε υπερφυσικές δυνάμεις, συνήθως του ποταμού, οι οποίες δεν ήθελαν να στεριώσει το γεφύρι. Για να εξευμενιστούν έπρεπε κάποιος να θυσιάσει.

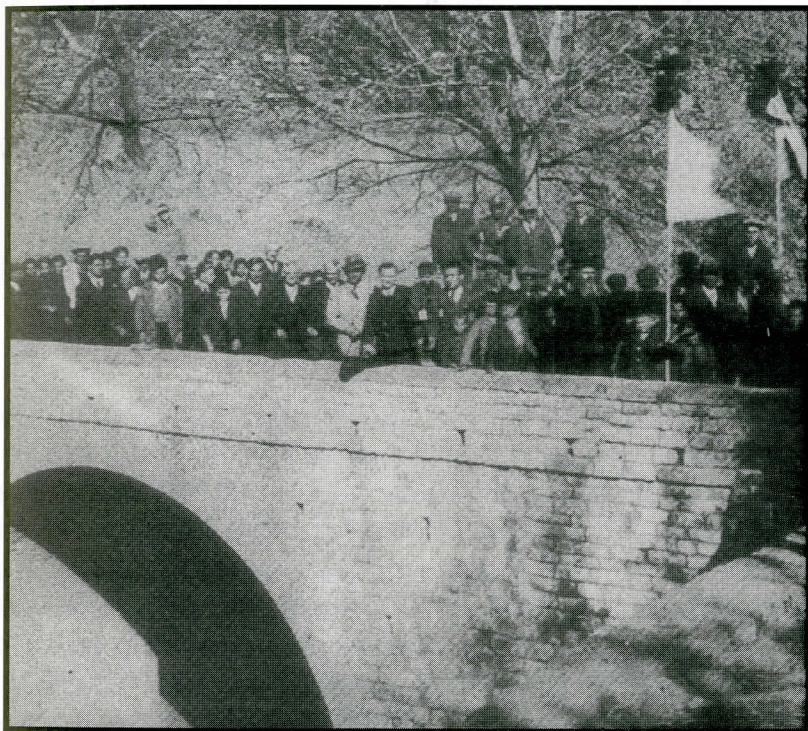
Υπάρχουν πολλοί θρύλοι που αναφέρονται σε θυσίες ανθρώπων “για να στεριώσει το γιοφύρι” με γνωστότερο όλων αυτόν του γεφυριού της Άρτας.

Στην περιοχή της Μακεδονίας ένας παρόμοιος θρύλος εμφανίζεται σε τρία γεφύρια: Στο γεφύρι της Μόρνας Πιερίας θρυλείται πως η μορφή ενός βράχου είναι το κεφάλι του στοιχειωμένου. Στο γεφύρι του πασά και στο γεφύρι της Σμίξης, που και τα δυο βρίσκονται στον άνω Αλιάκμονα, αναφέρεται πως θυσιάστηκε η γυναίκα του αρχιμάστορα για να θεμελιωθεί το γεφύρι.

Ο Άρης Φακίνος, στο μυθιστόρημά του *Το όνειρο του καπετάν Νικήτα*, αναφέρει πως για να μπορέσει να θεμελιωθεί το γεφύρι θυσίαζαν ένα κόκορα. Επειδή το θεωρούσαν πολύ δυνατό ζώο, πίστευαν πως η δύναμή του θα κάνει γερό και το γεφύρι. Στο βιβλίο αυτό έχουμε μια περιγραφή της θυσίας του κόκορα.

“Μετά τις δεήσεις και τα ψαλίσματα ο παπάς ράντισε με αγιασμό την πρώτη ριζιμιά πέτρα... Ο πρωτομάστορας, έχοντας φορέσει τα γιορτινά του, κράταγε από τα πόδια έναν κατακόκκινο και λεβέντη πετεινό, μ’ ένα μεγαλόπρεπο λειρί και με ολοπλουμιστά πούπουλα. Έτοιμος για τη θυσία που έκανε πάντα η συντεχνία του πριν αρχίσει η όποια δουλειά, ο πρωτομάστορας, αφού σταυροκοπήθηκε τρεις φορές, ξάπλωσε τον πετεινό στην πέτρα και με το μυστρί του έκοψε το κεφάλι και άφησε το αίμα να κυλήσει πάνω στην πρώτη, «ριζιμιά πέτρα» (Φακίνος Ά.: 1998).

Ο Αλβανός συγγραφέας Ισμαήλ Κανταρέ, στο μυθιστόρημά του *Το γεφύρι με τις τρεις καμάρες* αναφέρει ένα θρύλο για το στοίχειωμα του γεφυριού που σχετίζεται με ανθρωποθυσία. Σε αυτήν την περίπτωση, ο συγγραφέας αφήνει να υπονοηθεί πως η θυσία έγινε για οικονομικούς λόγους και όχι για να ικανοποιηθεί η απαίτηση του γεφυριού για τη στερέωσή του (Κανταρέ Ισμ.: 1989).

Μια γαμήλια πομπή στην Καστάνιανη της Κόνιτσας, διαβαίνει στα 1939 το γεφύρι της Γκάλινας (Καθημερινή, ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ, 13-2-2000).

Η καταγωγή των θρύλων βασίζεται στη λαϊκή δοξασία της πάλης ανάμεσα στο Κακό και στο Καλό. Για να γίνει ένα καλό (το χτίσιμο του γεφυριού) πρέπει να γίνει και ένα κακό (η θυσία ενός ανθρώπου ή ζώου).

Το στοίχειωμα ανθρώπου για να στεριώσει το γεφύρι, είναι έθιμο αρχαιοελληνικό και βυζαντινό. Σε μερικά γεφύρια, στη μεσαία πέτρα της καμάρας εμφανίζεται ένα ανδρικό πρόσωπο. Η ύπαρξή του επιδρά αποτρεπτικά και εξευμενιστικά προς το στοιχείο του ποταμού.

Το ποτάμι είναι επίσης ο αποδέκτης της ευθύνης ενός ατυχούς γεγονότος. Στο γεφύρι του Ζαγορίου, στην Ήπειρο, όποια γυναίκα γεννούσε παιδί πεθαμένο, έσπρωχνε μέσα στα νερά, από την κορυφή της καμάρας μια ή περισσότερες πέτρες να πέσουν μέσα στο ποτάμι. Μερικές φορές το πετροβολούσε, θέλοντας να ρίξει το φταίξιμο της άτυχης γέννας στο ποτάμι (Μαντάς Σπ. : 1984).

Σ' ένα άλλο γεφύρι, αυτό του Κοκκόρου, όταν μια γαμήλια πομπή έφτανε μπροστά σ' ένα γεφύρι, οι οργανοπαίκτες σταματούσαν το τραγούδι και ο γαμπρός και η νύφη ξεπέζευαν από τ' άλογα. Έτσι σιωπηλοί και κατηφείς περνούσαν σιγά-σιγά, στην άλλη όχθη. Πίστευαν πως αν δεν τηρούσαν αυτό το έθιμο, η στοιχειωμένη του γεφυριού θα συνειδητοποιούσε τη διαφορά του πάνω από τον κάτω κόσμο, θα παράταγε το κράτημα και θα το έριχνε στο χορό ή θ' άρχιζε τα βογκητά. Κι έτσι το γεφύρι θα έτριζε, θα κουνιόταν και θα έπεφτε.

Η Η ΓΙΟΡΤΗ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΙΩΝ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ

Στενά συνδεδεμένη με τη θρησκεία των χριστιανών κατοίκων της Βέροιας ήταν η γέφυρα του Σταυρού, από την οποία κάθε χρόνο έριχναν τον Τίμιο Σταυρό στο ποτάμι, μια συνήθεια η οποία διατηρείται και σήμερα.

Θεοφάνια στη γέφυρα του Σταυρού (Αρχείο Καλλιγιά Γερ.)

Η ονομασία “γέφυρα του Σταυρού” πρέπει να καθιερώθηκε μετά τον εορτασμό των Θεοφανίων στη γέφυρα αυτή και επομένως πρέπει να είναι μεταγενέστερη της ονομασίας “γέφυρα του Χατζηκάβουρα”.

Ο Χριστοδούλου Αναστάσιος, στο βιβλίο του *Ιστορία της Βέροιας* εξηγεί τους λόγους για τους οποίους η τελετή των Θεοφανίων γίνονταν σ’ εκείνη τη γέφυρα. Σύμφωνα με το συγγραφέα, ο Μητροπολίτης Βέροιας Βενέδικτος (1869 –1877), καθιέρωσε να γιορτάζονται μετά το 1869 τα Θεοφάνια πρώτα στη γέφυρα Καραχμέτ. Λόγω όμως του ακατάλληλου εδάφους (στενότητα χώρου, κίνδυνος πρόκλησης ατυχημάτων) η γιορτή μεταφέρθηκε στη γέφυρα του Φούρναρη. Μετέπειτα η γιορτή μεταφέρθηκε στη γέφυρα του Σταυρού, όπου και καθιερώθηκε.

Τον εορτασμό των Θεοφανίων στη γέφυρα αυτή επιβεβαιώνουν

αρκετές φωτογραφίες της εποχής εκείνης και συμφωνούν με τη γλαφυρή περιγραφή του Χριστοδούλου Αναστάσιου, πως “ η θέα ... ήταν φαντασμαγορική, με τας ποικίλας αμφιέσεις των Βεροιωτών και Βεροιωτισσών. Τα φέσια των ανδρών παρουσιάζον λειμώνα από κατακόκκινες παπαρούνες...” (Χριστοδούλου Αν.: 1960).

Ο Γιάννης Αλεξιάδης μας παρουσιάζει μια παρόμοια εικόνα της τελετής των Θεοφανίων στο βιβλίο του *Βεροιώτικες Αράδες*. Αναφέρει, όπως και ο Σβαρνόπουλος Στέλιος, ορισμένα έθιμα, ότι απελευθέρωναν περιστέρια, έριχναν πορτοκάλια στο ποτάμι και έφιπποι έμπαιναν στο ποτάμι.

Μετά το τέλος της γιορτής, η πομπή επέστρεφε με κατάνυξη και κατέληγε στον περίβολο της εκκλησία του Αγίου Αντωνίου, όπου ο Αρχιερέας εκφωνούσε τον πανηγυρικό λόγο της ημέρας.

Ο Τίμιος Σταυρός περιφερόταν στην πόλη από την Εφορία των σχολείων και μάζευαν χρήματα για την οικονομική ενίσχυση των σχολείων της πόλης. Οι νεωκόροι, μετά την τελετή, μοίραζαν τα αγιασμένα πορτοκάλια στα σπίτια, εύχονταν “έτη πολλά” και δέχονταν το σχετικό φιλοδώρημα.

Από τα έθιμα αυτά διατηρείται σήμερα μόνο αυτό της εισόδου των εφίππων στο ποτάμι, ενώ τα υπόλοιπα έχουν ξεχαστεί.

Κατά τη διάρκεια της εργασίας μας, διαπιστώσαμε πως ένα μέρος του πληθυσμού της πόλης, οι Βλάχοι, γιόρταζαν διαφορετικά τα Θεοφάνια. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που συγκεντρώσαμε με συνεντεύξεις από Βλάχους της πόλης μας και από το Λαογραφικό Σύλλογο Βλάχων της Βέροιας, τα Θεοφάνια γιορτάζονταν με τον παρακάτω τρόπο:

Το πρωί των Θεοφανίων οι νέοι Βλάχοι φορτωμένοι με τα κουδούνια τους, οι ονομαζόμενοι “λιγουτζαρίδες”, άρχιζαν να ψέλνουν στα βλάχικα. Για φιλοδώρημα τους έδιναν καρπούς, φρούτα και χρήματα. Οι νέες κοπέλες πήγαιναν να πάρουν αγιασμό, έχοντας πάντα μαζί τους ένα πορτοκάλι. Αν δεν είχαν το πορτοκάλι δεν έπαιρναν αγιασμό. Κατόπιν έκοβαν το πορτοκάλι και το έτρωγαν μαζί με όλη την οικογένεια. Οι Βλάχοι πήγαιναν στη βλάχικη εκκλησία, στην Έξω Παναγιά, στην πλατεία Κόρακα. Ο παπάς, που ήτανε Βλάχος, λειτουργούσε στα βλάχικα.

Μόλις τελείωνε η λειτουργία των Θεοφανίων, όλοι μαζί πήγαιναν στην πλατεία Ωρολογίου και από εκεί κατέβαιναν στη γέφυρα του Φούρναρη για να ρίξουν τον Τίμιο Σταυρό.

Προηγουμένως είχαν φροντίσει να στολίσουν το χώρο με

σημαιούλες και να στρώσουν το τραπέζι με το καλό τραπεζομάντιλο. Έβαζαν πάνω στο τραπέζι το θυμιατό, απελευθέρωναν περιστέρια και όταν ο ιερέας έλεγε “εν Ιορδάνη ποταμώ” βουτούσαν οι νέοι στο νερό για να πιάσουν τον Τίμιο Σταυρό. Συγχρόνως έμπαιναν στο ποτάμι και καβαλάρηδες, ντυμένοι με βλάχικες ενδυμασίες. Όποιος έπιανε τον Τίμιο Σταυρό στέκονταν σε ένα μέρος. Μπροστά του περνούσε όλος ο κόσμος και προσκυνούσε τον Τίμιο Σταυρό. Στη συνέχεια ο ίδιος γυρνούσε με τον Τίμιο Σταυρό σε όλα τα βλάχικα σπίτια, έχοντας μαζί του ένα μπαργάτσι με αγιασμό και άγιαζε τα σπίτια και μάζευε χρήματα. Το έθιμο αυτό κράτησε μέχρι το 1942 περίπου.

Θεοφάνια στη γέφυρα του Φούρναρη

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως μέχρι αυτήν την ημερομηνία, τα Θεοφάνια γιορτάζονταν ταυτόχρονα και στις δυο γέφυρες, του Φούρναρη και του Σταυρού. Μετά το 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο τα Θεοφάνια καθιερώθηκαν να γιορτάζονται μόνο στη γέφυρα του Σταυρού.

Θ. Η ΓΕΦΥΡΑ ΚΑΡΑΧΜΕΤ Η΄ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΔΕΞΙΑΣ ΩΣ ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Ο όρος πολιτιστική κληρονομιά αφορά τόσο τις υλικές της μορφές όσο τις μη υλικές της μαρτυρίες. Σύμφωνα με την σύσταση της UNESCO «για την προστασία του παραδοσιακού και λαϊκού πολιτισμού», στην υλική κληρονομιά εντάσσεται το σύνολο των δημιουργημάτων που προέρχονται από μια πολιτιστική κοινότητα και βασίζονται στην παράδοση, που εκφράζονται από μια ομάδα ή από άτομα και ανταποκρίνονται στις προσδοκίες της κοινότητας ως εκφράσεις της πολιτιστικής και κοινωνικής ταυτότητάς της (UNESCO.: 1989). Σύμφωνα με τα παραπάνω, τα γεφύρια κατατάσσονται στις υλικές μαρτυρίες και οι μύθοι, οι παραδόσεις και τα λαϊκά δρώμενα που σχετίζονται με αυτά στις μη υλικές.

Στη χώρα μας τα νεώτερα μνημεία προστατεύονται με τις διατάξεις του Ν. 1469/50 «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερων του 1830» (ΦΕΚ 169 / τ.α΄. / 7-8-1950).

Ισχυρό κριτήριο για τον χαρακτηρισμό ή μη ενός κτίσματος ως ιστορικού μνημείου είναι συχνά η σύνδεσή του με σημαντικά ιστορικά πρόσωπα ή γεγονότα.

Από τα γεφύρια που υπήρχαν στη Βέροια στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όπως τα γνωρίσαμε μέσα από την εργασία μας, το μοναδικό που απέμεινε είναι η γέφυρα Καραχμέτ ή της Παναγίας Δεξιάς και γι' αυτό, κατά τη γνώμη μας, θα πρέπει να χαρακτηρισθεί ως ιστορικό μνημείο.

Από την επιτόπια επίσκεψή μας παρατηρήσαμε πως η γέφυρα έχει εγκαταλειφθεί από την τοπική κοινωνία. Έχει υποστεί αλλαγές στη μορφή της με την τοποθέτηση υλικών, όπως σιδερένια κάγκελα, τα οποία αποτελούν «ξένο» σώμα και δε «δένουν» αρμονικά με το υπόλοιπο κτίσμα. Παρατηρήσαμε ακόμα τις παρακάτω φθορές :

1. Διάβρωση των αρμών της γέφυρας από ρίζες φυτών
2. Αποκόλληση λίθων από το οδόστρωμα της γέφυρας, λόγω της διέλευσης δίτροχων.
3. Φθορές στις βάσεις της (βάθρα)

Επειδή πιστεύουμε πως για τη γέφυρα αυτή πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για την προστασία και την ανάδειξή της ως πολιτιστικό μνημείο του τόπου μας, γράψαμε την παρακάτω επιστολή, την οποία απευθύνουμε προς κάθε αρμόδιο:

«Κυρίες και κύριοι,

Κατά τη διάρκεια της εργασίας μας για τα πέτρινα γεφύρια της Βέροιας, η Περιβαλλοντική Ομάδα της τάξης μας είχε την ευκαιρία να γνωρίσει από κοντά τη γέφυρα Καραχμέτ ή της Παναγίας Δεξιάς, η οποία είναι κοντά στο σχολείο μας.

Μέσα από αυτήν τη γνωριμία συνειδητοποιήσαμε πως είναι η μοναδική πέτρινη γέφυρα που διασώθηκε από αυτές που υπήρχαν κατά μήκος της κοίτης του Τριπόταμου στην πόλη μας και γι' αυτό θεωρούμε πως αποτελεί μέρος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Διαπιστώσαμε όμως ότι είναι παραμελημένη, έχει αλλοιωθεί η αρχιτεκτονική της και έχει υποστεί υλικές φθορές.

Απευθύνουμε έκκληση σε κάθε υπεύθυνο να ενδιαφερθεί για την προστασία της γέφυρας.

Προτείνουμε:

1. Να αφαιρεθούν τα σιδερένια κάγκελα που είναι ξένο σώμα για τη γέφυρα και να αντικατασταθούν με πέτρες, τις λεγόμενες «αρκάδες», οι οποίες και να δένουν με την αρχιτεκτονική της αλλά και να εξασφαλίζεται η ασφαλής διέλευση των πεζών.

2. Να απομακρυνθούν τα φυτά από το σώμα της γέφυρας

3. Να συμπληρωθεί το λιθόστρωτο οδόστρωμα

4. Να απαγορευθεί η διέλευση των δίτροχων

5. Να γίνουν οι απαραίτητες μελέτες και να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία και συντήρηση της θεμελίωσης.

Ακόμη προτείνουμε να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες από τους αρμόδιους φορείς της πόλης μας για τον χαρακτηρισμό της γέφυρας Καραχμέτ ή της Παναγίας Δεξιάς ως μνημείου της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Βέροια, 15-1-2002

Η Περιβαλλοντική Ομάδα
της ΣΤ3 τάξης του 5^{ου} Δημ. Σχολείου Βέροιας»

Για την εργασία αυτή συνεργάστηκαν οι
μαθητές και μαθήτριες της ΣΤ3 τάξης του 5ου
Δημοτικού Σχολείου Βέροιας

Γαβρά Γεωργία
Γαγάκας Ευθύμιος
Ιωαννίδης Γεώργιος
Καβάκης Δημήτριος
Κοκκινίδης Ιωάννης
Λιαπάτης Λεωνίδα
Μοτσιόπουλος Γεώργιος
Μπεζάνη Μαρία
Μπλατσιώτη Μαρία
Νένος Χρυσοβαλάντης
Νταρλακώστας Κωνσταντίνος
Παπαϊωάννου Ηλίας
Παπαδοπούλου Ουρανία
Πασπάλη Μαρινέλα
Σαρίδη Μαρία
Σταμούλης Αθανάσιος
Ταραμονλή Κατερίνα
Τζίμας Γεώργιος
Τιμίνη Ελπίδα
Τζιούφας Χρήστος
Τσιλιγκερίδου Στέλα
Χρονάκη Δήμητρα

και ο δάσκαλος
Μακαρατζής Γεώργιος

ΕΙΔΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξιάδης Γ., *Βεροιώτικες αράδες*, Βέροια 1984
- Αλεξιάδης Γ., *Βεροιώτικα και Θρακιώτικα*, Θεσσαλονίκη 1985
- Αλεξιάδης Γ., *Κάτω από τη Δάφνη*, Βέροια 1995
- Αλεξιάδης Γ., *Δεκάτη Γραφή*, Βέροια 1998
- Γαβριηλίδης Θ., *Η Βέροια στους αιώνες*, Βέροια 1999
- Γαβριηλίδης Θ., *Βασίλισσα Βεργίνα*, Βέροια 1997
- Δημητριάδης Βασ., *Η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία κατά τον Εβλιγιά Τσελεμπί*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1973
- Ζάχος Στ., *Αναμνήσεις ενός Βεροιώτη*, Βέροια 1979
- “Η πλήξασα την Βέρροιαν και την επαρχίαν μας συμφορά”, Εφημ. *ΑΣΤΗΡ ΒΕΡΟΙΑΣ*, 12-12-1935
- Κανταρέ Ισμ., *Το γεφύρι με τις τρεις καμάρες*, Εικοστός πρώτος, Αθήνα 1989
- Κοτζιούλας Γ., “ Το μαστορόπουλο”, Ανθολόγιο για τα παιδιά του δημοτικού, Γ’ Μέρος, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 2001)
- Κωνσταντινόπουλος Χρ., *Οι παραδοσιακοί χτίστες της Πελοποννήσου*, Μέλισσα, Αθήνα 1983
- Μαντάς Σ., *Τα ηπειρώτικα γεφύρια*, Τεχνικές εκδόσεις, Αθήνα 1984
- Μαντάς Σ., “Οι κουδαραίοι Κιοπρουλήδες”, ένθετο Εφημ. “*ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*”, “ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ: Πέτρινα γεφύρια”, 13.2.2000
- Μελετιδής Γ., *Οδοιπορικό στο συνοικισμό «Προμηθεάς» Βέροιας*, Μορφωτικός Σύλλογος Προμηθεά, Βέροια 1995
- Μουταφτσίεβα Β., *Αγροτικές σχέσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (15^{ος} – 16^{ος} αι.)*, Πορεία, Αθήνα 1990
- Παπανίδης Κλ., *Βέροια γη Ημαθίας*, Βέροια 1987
- Σβαρνόπουλος Στ., *Η μαγική Μπαρπούτα. Λαογραφικά της Βέροιας*, Βέροια 1979
- Σβαρνόπουλος Στ., *Βεροιώτικα Χρονικά, Εργατικό Κέντρο Βέροιας*, Βέροια 1985
- Σβαρνόπουλος Στ., *Πατριδογνωσία της Βέροιας. (Λαογραφικά της Βέροιας)*, Βέροια 1984
- Σιδηρόπουλος Ν., “Η Βέροια που έφυγε. Μπαρπούτα”, Εφημ. *ΒΕΡΟΙΑ*, 3.6.1992
- Στρατολάτης Ν., *Γορτυνιακόν Ημερολόγιον*, τ.Ε΄, 1950
- Τζαφερόπουλος Απ., *Ημαθία. Τουριστικός Οδηγός*, Θεσσαλονίκη 1969
- Τσότσος Γ., *Μακεδονικά γεφύρια*, University studio press, Θεσσαλονίκη 1997
- Φακίνος Αρ., *Το όνειρο του πρωτομάστορα Νικήτα*, Καστανιώτης, Αθήνα 1998

Χιονίδης Γ., *Ιστορία της Βέροιας*, τ. Β΄, Θεσσαλονίκη 1970
Χριστοδούλου Αν., *Ιστορία της Βέροιας*, Βέροια 1960
UNESCO, Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore, 1989)

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αβδελά Ε., *Ιστορία και σχολείο*, Π.Τ.Δ.Ε.-Α.Π.Θ, Θεσσαλονίκη 1994
Βαϊνά Μ., *Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της τοπικής ιστορίας για τον εικοστό πρώτο αιώνα*, Gutenberg, Αθήνα 1997.
Γιαννόπουλος Γ.- Οικονομοπούλου Ξ.- Κατσουλάκου Θ., *Εισαγωγή στις Ιστορικές σπουδές*. Γ' Λυκείου, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1990.
Κυρκίνη Ν., "Δραστηριότητες και συνθετικές εργασίες στο μάθημα της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση", Σεμινάριο 21, Π.Ε.Φ, Αθήνα 1999.
Λεοντσίνης Γ., "Διδακτική προσέγγιση ενότητας ιστορίας. Βασικές διδακτικές και μεθοδολογικές αρχές", σεμινάριο 9, Π.Ε.Φ, Αθήνα 1988.
Μαρκιανός Σ., "Σκοπός του μαθήματος της Ιστορίας", Σεμινάριο 3, Π.Ε.Φ, Αθήνα 1984.
Λεοντσίνης Γ., Ρεπούση Μ., *Η Τοπική Ιστορία ως πεδίο Σπουδής στο Πλαίσιο της Σχολικής Παιδείας*, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 2001
Ντούλας Χ., "Σχολικά βιβλία και τοπική ιστορία: Η περίπτωση της Θεσσαλίας", Σεμινάριο 9, 1988
Παπακωστούλα -Γιανναρά Γ., "Η διδακτική της Ιστορίας και η διδασκαλία του μαθήματος στην τάξη", Σεμινάριο 3, Π.Ε.Φ, Αθήνα 1984.
Πρασά Α, "Η αξιοποίηση από τους μαθητές των ιστορικών πηγών και της βιβλιογραφίας μέσα από τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας", Σεμινάριο 21, Π.Ε.Φ, Αθήνα 1999.
Ρεπούση Μ., *Παραδόσεις μαθημάτων για τη διδακτική της Ιστορίας*, Π.Τ.Δ.Ε, Θεσσαλονίκη 2000
Sebba J., *Ιστορία για όλους* (μτφρ.Καβαλιέρου Μ.), μεταίχμιο, Αθήνα 2000

Η γέφυρα του Στρατού (πρώην γέφυρα του Φούρναρη) σήμερα (φωτ. Μακαρατζής Γ.)

Η Περιβαλλοντική Ομάδα της ΣΤ3 στη γέφυρα της Μπαρμπούτας , Ιανουάριος 2002 (φωτ. Μακαρατζής Γ.)

Η Περιβαλλοντική Ομάδα της ΣΤ3 στη γέφυρα της βασίλισσας Βεργίνας, Ιανουάριος 2002 (φωτ. Μακαρατζής Γ.)

Η Περιβαλλοντική Ομάδα της ΣΤ3 με το δάσκαλό τους στη γέφυρα Καραχμέτ, τον Ιανουάριο του 2002 (φωτ. Μακαρατζής Γ.)

Ιανουάριος 2002. Θεοφάνια στη γέφυρα του Σταυρού (φωτ. Μακαρατζής Γ.)

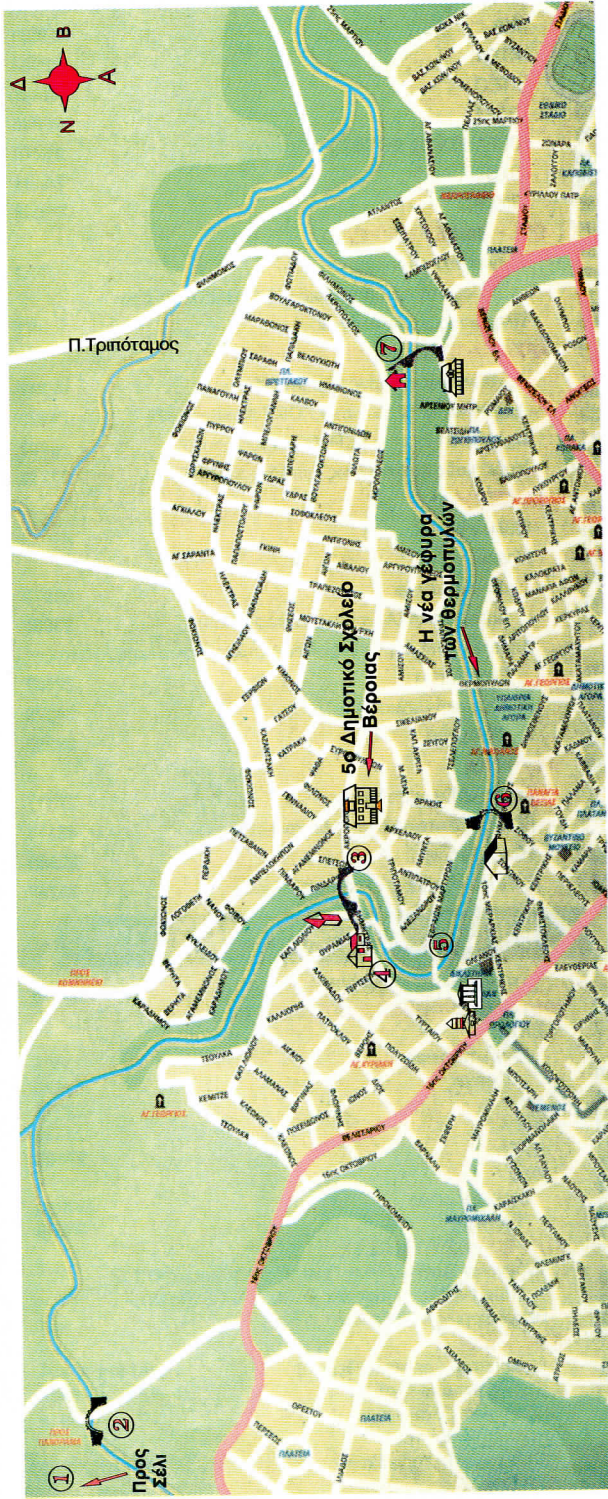

Παλαιά σπίτια
που συντρόφευαν τη γέφυρα Καραχμέτ...
(Φωτο με σπίτια)

... ήδη χάθηκαν εξ αιτίας
της αδιαφορίας μας.

Μήπως θά 'ρθει η σειρά της Καραχμέτ
αν δεν δραστηριοποιηθούμε;

Η τοποθεσία των παλιών γεφυριών και των γύρω κτισμάτων στη Βέροια στις αρχές του 20ου.αι.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

①	Η γέφυρα Βέροιας -Σελίου	↑	Το τζαμί του Κωστή-Μπέη
②	Η γέφυρα των Στρατώνων	🏰	Το Ρολόι
③	Η γέφυρα του Φουρνάρη	🏛️	Ο πύργος της Βασιλίσσας Βεργίνας
④	Η γέφυρα της Μπαρπούτας	🏠	Ο υδρόμυλος στου Μουαρίφ
⑤	Η γέφυρα της Βασιλίσσας Βεργίνας	🏠	Το εξοχικό κέντρο στου Μουαρίφ
⑥	Η γέφυρα Καραχμέτ	🏠	Το καφενείο Καραχμέτ
⑦	Η γέφυρα του Σταυρού	🏠	Το εξοχικό κέντρο στη Μπαρμπούτα

Επιμέλεια : Μακαράτζης Γεώργιος,
δάσκαλος

Πολλές φορές έχετε περπατήσει πάνω στις γέφυρες της Βέροιας, αλλά πόσα ξέρετε για την ιστορία τους; Κάποιες φορές θα είδατε γύρω σας χαλάσματα, απομεινάρια του παλιού καιρού. Γνωρίζετε όμως πως ήταν πριν, ποια ήταν η χρήση τους; Θα θέλατε να μάθετε για το καταστροφικό ξέσπασμα της φύσης που συνέβη στη Βέροια το 1935 και το οποίο ήταν μοιραίο για τις γέφυρές της;

Έχετε ακούσει για τους “κουδαρίτες” και τα “κουδαρίτικα”, για τους μαστόρους των γεφυριών και τα μαστορόπουλα;

Αν θέλετε να μάθετε για όλα αυτά και ακόμη περισσότερα ελάτε μαζί μας.

Η μηχανή του χρόνου σας περιμένει να ταξιδέψετε μαζί μας έναν αιώνα πίσω για να γνωρίσετε από κοντά τη συναρπαστική ιστορία των γεφυριών της Βέροιας και των γύρω κτισμάτων τους μέσα από κείμενα, φωτογραφίες και προφορικές μαρτυρίες.

726!

M